

Onderwerp Healthy Ageing Visie en het nieuwe gezondheidsbeleid

Steller M.J. Zwaving

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 76 23 Bijlage(n) Aantal 3 Ons kenmerk 6380112

Datum 24 mei 2017 Uw brief van Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

Het huidige gezondheidsbeleid – *Samen Gezond in Stad* – loopt eind 2017 af. In het najaar van 2017 besluit uw raad over het nieuwe gezondheidsbeleid voor de periode 2018-2022. Overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid dient elke gemeente hier inhoud aan te geven. Ter voorbereiding op deze besluitvorming willen wij u graag informeren over een aantal maatschappelijke ontwikkelingen en tendensen die direct gerelateerd zijn het gezondheidsbeleid. Deze ontwikkelingen leiden er toe dat wij Healthy Ageing (gezond ouder worden) als een belangrijk vertrekpunt zien voor de sociale, fysieke en economische ontwikkeling van onze stad.

Wij hebben daarom in samenwerking met de Akkoordpartners en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) een Healthy Ageing Visie voor de stad ontwikkeld; *De G6 voor een Gezonde Stad Groningen* (bijlage 1). De Healthy Ageing Visie gaat over het belang van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving. Wij willen deze visie en het begeleidende Uitvoeringsprogramma (bijlage 2) de komende maanden verbinden aan- en uitbreiden met het door uw raad vast te stellen nieuwe gezondheidsbeleid, waarover u dit najaar zult besluiten en met het uitvoeringsprogramma sport. Door deze documenten te combineren kunnen we onze Gezonde Stad-ambities uitvoeren op basis van een ambitieus, integraal beleid, dat gekoppeld is aan de nieuwe manier van (gebieds)gericht werken met de WIJ-Teams en aan de af te sluiten dienstverleningsovereenkomsten met de GGD.

In deze brief informeren wij u nader over de aanleidingen voor het opstellen van een Healthy Ageing Visie, over de relatie met het door uw raad vast te stellen gezondheidsbeleid en over de kansen die zich in dit kader voordoen om onze gezondheidsdoelstellingen sneller te realiseren.

Heroriëntatie gezondheid

De opvattingen over zorg, gezondheid en ondersteuning zijn de afgelopen jaren veranderd. Het fysieke en psychische welbevinden staan niet meer centraal (de oude WHO-definitie). In plaats daarvan is het accent komen te liggen op het vermogen van mensen om zich aan te passen en de eigen regie te voeren over zijn of haar leven.

Dit nieuwe concept wordt 'positieve gezondheid'¹ genoemd en sluit naadloos aan bij de huidige ontwikkelingen in de zorg en ondersteuning waarbij steeds meer de nadruk wordt gelegd op eigen kracht en zelfredzaamheid van burgers. Dit vraagt een integrale aanpak van gezondheidsbevordering, waarin ook aspecten als mentaal welbevinden, participatie, zingeving en sociale contacten een rol spelen.

Gezondheid als brede opgave

Gezondheid wordt een steeds belangrijker onderwerp op de maatschappelijke agenda. Het besef dat een goede gezondheid een belangrijke voorwaarde is voor het volgen van onderwijs, deelname aan arbeidsproces, het hebben van een sociaal netwerk - en dat het vergroten van het aantal gezonde levensjaren tot een daling van de zorgconsumptie leidt, werkgelegenheid en economische groei oplevert - wint aan belang. Omgekeerd is meedoen aan de samenleving door het volgen van onderwijs, het doen van betaald of vrijwilligerswerk of andere vormen van maatschappelijke participatie van invloed op de gezondheid en het welbevinden van burgers.

Om de gezondheid en het welbevinden van onze burgers te vergroten is het dus van belang te investeren in onderwijs, werk en participatie. Daarnaast is het van belang te investeren in een sociale en fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, tot de consumptie van gezonde voeding, een omgeving die veilig is en zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie bevordert.

In de huidige opvattingen over gezondheid, waarin de nadruk ligt op positieve gezondheid en eigen regie, raakt gezondheid aan alle beleidsterreinen en meerjarenprogramma's: positief opgroeien, sport & bewegen, leefomgeving, wonen, maatschappelijke ontwikkeling, zorg, arbeid, werk & inkomen, fietsbeleid, voedselstrategie etc. Dit inzicht leidt er toe dat we gezondheid – of breder welbevinden – beschouwen als een sociale, ruimtelijke en ook economische opgave. Wij vinden het daarom van belang bij de toekomstige fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad gezondheid en welzijn van onze inwoners als een belangrijk vertrekpunt te nemen.

In dit verband is ook de in 2019 in werking tredende nieuwe Omgevingswet relevant (die als doel het bevorderen en instandhouden van een veilige en gezonde leefomgeving heeft) en de in dit kader te ontwikkelen gemeentelijke Omgevingsvisie, *The Next City*, waarin thema's als gezondheid sociale cohesie en veiligheid als integraal onderdeel van stedelijke ontwikkeling worden meegenomen. De nieuwe Omgevingsvisie zal dan ook voor een deel gevoed worden door de Healthy Ageing Visie.

In het licht van deze ontwikkelingen hebben wij de bijgevoegde Healthy Ageing Visie *De G6 voor een Gezonde Stad Groningen* ontwikkeld in samenwerking met de Akkoordpartners (UMCG, RUG, Hanzehogeschool) en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN), die gaat over het ontwerp van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving. De Healthy Ageing Visie verbindt de beleidsprogramma's van het fysieke, economische en sociale domein en legt daarmee de basis voor een (door uw raad vast te stellen) integraal Healthy Ageingprogramma.

¹ Positieve gezondheid is het vermogen van mensen om zich aan te passen en de eigen regie te voeren in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. In dit concept ligt de nadruk op eigen kracht en mogelijkheden van het individu (Huber, 2012)

Op 31 mei a.s. zullen wij u nader over de Healthy Ageing Visie informeren in een informatiebijeenkomst voor uw raad. Hiervoor hebben wij een vertegenwoordiging van de kennisinstellingen, HANNN en een externe deskundige uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomst zal onder meer aan de orde komen hoe we de bijgaande Healthy Ageing Visie kunnen verbinden met de door uw raad vast te stellen inhoud van onze wettelijke publieke gezondheidstaken met als doel een integraal Healthy Ageingprogramma voor onze stad ontwikkelen. UMCG en Hanzehogeschool Groningen zullen tijdens de bijeenkomst belichten welke rol de kennisinstellingen in dit kader vervullen.

Healthy Ageing Visie: De G6 voor een Gezonde Stad Groningen

Het realiseren van onze gezondheidsdoelstellingen (het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen groepen en wijken en het vergroten van het aantal gezonde levensjaren) vraagt meer dan ooit om een integrale visie en aanpak, om samenwerking met een groot aantal partners, om een consequente en systematische toepassing van de kennis en het onderzoek van de kennisinstellingen in de beleidspraktijk en om een continue dialoog met de inwoners van onze stad.

Met de ontwikkeling van een beleidsoverstijgende integrale visie voor de lange termijn, die het sociale, fysieke en economische domein verbindt, beogen we een wezenlijk andere aanpak en werkwijze te realiseren die op alle fronten de kwaliteit van samenleven in onze stad verhoogt, oftewel het duurzaam welzijn van de inwoners van onze stad stimuleert. Het investeren in een gezonde fysieke en sociale leefomgeving, in gezondheid en de kwaliteit van duurzaam (samen)leven, levert niet alleen gezond burgers in een aantrekkelijke, leefbare stad op, maar loont ook economisch: gezonde mensen dragen bij aan een reductie van de zorgconsumptie en een gezond stedelijk leven draagt bij aan de concurrentiekracht, een gunstig vestigingsklimaat en levert werkgelegenheid op.

In de Healthy Ageing Visie staan zes kernwaarden centraal (de G6) die op het gebied van een gezonde fysieke en sociale leefomgeving het leidend principe moeten gaan vormen voor de beleidsprogramma's van de gemeente en voor onze samenwerking met de kennisinstellingen en HANNN: *Actief Burgerschap, Bereikbaar Groen, Actief Ontspannen, Gezond Verplaatsen, Gezond Bouwen en Gezonde Voeding*.

In het begeleidende Uitvoeringsprogramma (bijlage 2) hebben wij de visie vertaald in een aantal concrete projecten en activiteiten die wij dit jaar met de kennisinstellingen, HANNN, het MBO en een groot aantal andere relevante samenwerkingspartners zullen realiseren. Uiteraard in een continue dialoog met de inwoners van onze stad. In deze projecten hebben wij de verbinding gelegd met het huidige gezondheidsbeleid van de stad. Wij zullen dit programma de komende maanden ook verbinden met het door uw raad vast te stellen nieuwe gezondheidsbeleid.

Het proces

De bijgevoegde Healthy Ageing Visie en het begeleidende Uitvoeringsprogramma (bijlage 1 en 2), gericht op het ontwerp van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving, vloeien onder meer voort uit het intensieve contact van de Akkoordpartners en HANNN rond de conferentie *Building The Future of Health* (juni 2016), een internationale conferentie over de invloed van de fysieke leefomgeving op gezondheid.

Over de betrokkenheid van de gemeente en kennisinstellingen bij deze conferentie hebben wij uw raad in onze brief van 11 februari 2016 jl. geïnformeerd. In deze brief hebben wij

gemeld dat het thema Gezonde Stad de komende jaren alleen maar belangrijker zal worden. (Zoals onder meer ook blijkt uit het in april jl. gepubliceerde rapport *Gezonde leefomgeving, gezonde mensen* van het RIVM). Wij hebben vorig jaar ook aangekondigd dat wij samen met de Akkoordpartners en HANNN zouden verkennen hoe wij de opbrengsten van de conferentie doeltreffend zouden kunnen verankeren binnen ons gemeentelijke beleid.

In de aanloop naar en na afloop van de conferentie *Building The Future of Health* heeft op onze uitnodiging een aantal keren een strategisch overleg met de kennisinstellingen en HANNN plaatsgevonden met als doel een gezamenlijke, strategische Healthy Ageing Visie te ontwikkelen die als versnellingskamer zou moeten gaan dienen voor het realiseren van de gezamenlijke ambities op het gebied van Healthy Ageing / gezond ouder worden. Dit heeft geresulteerd in de bijgevoegde Healthy Ageing Visie en het Uitvoeringsprogramma.

Wij hebben de concept-visie op 6 april jl. gepresenteerd tijdens een startconferentie Groningen Gezonde Stad in het Paleis aan ruim 120 medewerkers van de gemeente, UMCG, RUG, Hanzehogeschool Groningen, HANNN en het MBO.

Op 31 mei zullen wij u hierover nader informeren tijdens de informatiebijeenkomst voor uw raad.

Waarom een Healthy Ageing Visie voor de stad?

Al jarenlang werken stad, kennisinstellingen (verenigd in het Akkoord van Groningen) en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) samen met vele andere partners aan het vergroten van het aantal gezonde levensjaren van de inwoners van stad en regio. De stad Groningen en Noord-Nederland hebben binnen Europa als voorbeeldregio een uitstekende reputatie op het gebied van Healthy Ageing. Noord Nederland werd vorig jaar voor de tweede keer onderscheiden als Europese *reference site* (voorbeeldregio op het gebied van Healthy Ageing), onder andere door de intensieve, succesvolle samenwerking tussen allerlei verschillende partijen.

Maar wat betekent de Healthy Ageing ambitie van kennisinstellingen, noordelijke overheden en bedrijven voor de inwoners van Groningen? Wat merken zij ervan? Het stellen van deze vraag was een eerste aanleiding voor de ontwikkeling van een Healthy Ageing Visie voor de stad.

Een tweede aanleiding is dat de opvattingen over zorg, gezondheid en ondersteuning nogal veranderd zijn de afgelopen jaren. Dit komt onder meer tot uiting in de decentralisaties en dit vraagt om een nieuwe werkwijze zoals we deze bijvoorbeeld met het gebiedsgericht werken en de WIJ-teams hebben ontwikkeld.

De belangrijkste aanleidingen voor ontwikkeling van een Healthy Ageing Visie zijn echter de sociaal-maatschappelijke en fysiek-economische opgaven in onze stad. We hebben te maken met toenemende gezondheidsverschillen tussen groepen en wijken en ook het aantal ongezonde levensjaren stijgt. De inwoners van onze stad leven korter dan het landelijke gemiddelde. Ook op het fysieke terrein hebben we een aantal opgaven: de stad groeit en de druk op de openbare ruimte neemt toe. Hoe we onze groeiende, compacte stad leefbaar en aantrekkelijk houden voor alle leeftijdsgroepen is een

belangrijk vraagstuk dat in de nieuwe Omgevingsvisie (The Next City) centraal staat. Gezondheid is hierin een verbindend thema.

Het inzicht dat naast allerlei preventieve gezondheidsmaatregelen ook de sociale en fysieke leefomgeving een belangrijke bijdrage kan leveren aan de verbetering van de gezondheid van inwoners van steden, krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Het feit dat 30 tot 50 % van de ziektelast omgevingsgerelateerd is, is niet nieuw maar raakt in deze periode van een toenemende verstedelijking steeds meer in zwang. De invloed van de sociale en fysieke leefomgeving op gezondheid laat ook het onderzoek aan de Blue Zones zien, gebieden in de wereld waar de bevolking gemiddeld significant ouder wordt dan elders. De bevolkingsgroepen in deze gebieden hebben een aantal specifieke kenmerken die zich centrerend rondom *(natuurlijke) beweging, zingeving, opgenomen zijn binnen sociale verbanden, rust/ontspanning, gezonde voeding, matigheid en een aantrekkelijke leefomgeving.*

Het onlangs gepubliceerde rapport *Gezonde leefomgeving, gezonde mensen* van het RIVM belicht de mogelijkheden om een gezonde leefomgeving te bevorderen. Afgezien van het verbeteren van de milieukwaliteit (licht, lucht, geluid etc) worden gemeenten opgeroepen beleid te ontwikkelen op het gebied van een gezonde fysieke en sociale omgeving. Want *“een aantrekkelijke en goed ingerichte leefomgeving stimuleert een gezonde leefstijl met voldoende beweging. Wie in een groene omgeving leeft, voelt zich gezonder en bezoekt minder vaak de huisarts. Bovendien verminderen groen en water de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast en hittestress. Maar ook de sociale leefomgeving speelt een rol: in een prettige buurt is de samenhang groot, voelen inwoners zich veilig en krijgen ze steun”*. (RIVM, april 2017.)

We doen al veel

Binnen de gemeente wordt dit inzicht vertaald in verschillende programma's: naast het huidige overkoepelende gezondheidsbeleid *Samen Gezond in Stad* - dat wordt volgens de principes van het gebiedsgericht werken wordt uitgevoerd samen met de WIJ-Teams en dat is gericht op het voorkomen en verkleinen van gezondheidsverschillen (preventie) - doen we al veel om onze leefomgeving gezond te maken en te houden. Zo stelt het Meerjarenprogramma mobiliteit de fiets centraal ('op de fiets als het kan, met de auto als het moet'), is er in het Meerjarenprogramma Sport en Bewegen aandacht voor sporten in de openbare ruimte, benadrukt de Voedselvisie het benutten van openbaar groen voor moestuinen (gezond en sociaal) Met het Programma Leefomgeving (in ontwikkeling) wordt invulling gegeven aan een duurzame, aantrekkelijke, groene en klimaatbestendige leefomgeving.

Met de overkoepelende Healthy Ageing Visie gericht op een gezonde leefomgeving verbinden we deze programma's aan elkaar en aan het onderzoek van de kennisinstellingen. Door deze visie de komende maanden te verbreden en een verbinding tot stand te brengen met het nieuwe gezondheidsbeleid ontwikkelen we een integraal Healthy Ageingbeleid voor de stad.

Missie en de doelstellingen van de Healthy Ageing Visie

Het winnen van het aantal gezonde levensjaren: we willen in Groningen de algemene Healthy Ageing-doelstelling van de EU, Noord-Nederland en Europa sneller realiseren. Landelijk willen we ons profileren als de Gezondste Stad van Nederland.

Doelstellingen

Verkleinen van gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners en wijken door:

- gezondheid en welzijn als uitgangspunt te nemen bij de sociale, fysieke en economische ontwikkelingen;
- structureel te investeren in de ruimtelijke en sociale randvoorwaarden voor een gezonde, aantrekkelijke leefomgeving die uitnodigt tot ontmoeting en die onze inwoners stimuleert tot gezonde keuzes en een actieve levensstijl;
- in te zetten op preventie en jongeren- en bewonersparticipatie, signalen tijdig op te vangen, te normaliseren en de keten van zorg en veiligheid te versterken;
- koppeling met onderwijs en onderzoek tot stand te brengen.

Het nieuwe gezondheidsbeleid vanaf 2018

Uit het voorgaande blijkt dat Healthy Ageing raakt aan alle beleidsterreinen van de gemeente. In het door uw raad vast te stellen nieuwe gezondheidsbeleid vanaf 2018, zullen wij u dan ook voorstellen om de bijgaande Healthy Ageing Visie de basis te laten vormen van een nieuw, integraal Healthy Ageingbeleid. Hierbij zij de volgende zaken relevant:

- zes kernwaarden (de G6) fungeren als leidraad voor een Gezonde Stad;
- de verbinding van gezondheid met andere domeinen, zoals armoede, uitvoeringsprogramma sport, economische zaken, participatie en meedoen, voedselbeleid, fysieke leefomgeving (met behulp van aanjagers); de verbinding tussen taken op het gebied van de publieke gezondheid (GGD) met het sociale en fysieke domein;
- De verbinding tussen gezondheid en het gebiedsgericht werken; (Gebiedsprogramma's); de zes kernwaarden uit de *Healthy Ageing Visie* fungeren hierbij als leidraad;
- via de WIJ-teams investeren in preventie, in samenspraak met bewoners en andere partners in de wijk;
- via het programma *Positief Opgroeien* stimuleren dat kinderen en jongeren gezond en veilig opgroeien in een stimulerende omgeving. Daar waar dat niet vanzelfsprekend is bieden we ondersteuning aan. In juni a.s. zullen wij uw raad nader over dit onderwerp informeren.

Financiën Healthy Ageing Visie

De uitvoering van de bijgevoegde *Healthy Ageing Visie* en van de projecten in het Uitvoeringsprogramma kunnen voor een belangrijk deel uit de reguliere budgetten worden gedekt (mits uw raad die jaarlijks beschikbaar stelt).

Om deze nieuwe aanpak en werkwijze te laten slagen, is het noodzakelijk om voor de periode 2018-2022 te investeren in:

- verankering van de visie en nieuwe werkwijze in de organisatie worden;
- bewaken dat de zes kernwaarden voor een gezonde stad consequent in alle projecten consequent worden;
- uitvoering van de projecten in het Uitvoeringsprogramma;
- structurele en systematische verbinding met het onderwijs en het onderzoek van de kennisinstellingen;
- het etaleren van voorbeeldprojecten die Gorninge als Gezonde Stad landelijk en internationaal op de kaart zet.

Praktisch betekent dit het opzetten van een projectorganisatie met een aantal interne projectleiders als aanjagers, het intern inhuren van ondersteuning vanuit de afdeling communicatie voor de profilering van de ambities rondom de Gezonde Stad. Ook voor de uitvoering van de projecten uit het Uitvoeringsprogramma 2017 zijn incidenteel extra middelen noodzakelijk (uitvoeringskosten).

De benodigde extra incidentele middelen voor 2017 (totaal € 160.000,-) dekken we uit een aantal reguliere budgetten: Gebiedsbudget (algemene deel) € 40.000,-; Gezondheidsbudget Samen Gezond in Stad, € 40.000,-; Akkoord van Groningen, City of Talent, € 80.000.

Uw raad is ter zake bevoegd en het voorstel tot begrotingswijziging zal u bij de wijzigingsvoorstellen voor het 2^e en 3^e kwartaal ter besluitvorming worden voorgelegd.

De Healthy Ageing Visie vormt de basis voor het gezondheidsbeleid (2018-2022) waar de raad overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid in het najaar over zal besluiten. Wij zullen de komende maanden een nieuw gezondheidsbeleid ontwikkelen voor de periode 2018-2022, dat de landelijke GIDS-middelen voor de publieke gezondheidstaken, het uitvoeringsprogramma sport en de de Healthy Ageing Visie verbindt. Wij zullen dit voorstel, inclusief integrale meerjarenbegroting, in het najaar ter besluitvorming aan uw raad voorleggen.

Tot slot

Wij willen gezondheid en welbevinden van onze burgers als een belangrijk uitgangspunt te nemen bij de verdere fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad.

Daarom willen wij een integraal Healthy Ageingprogramma ontwikkelen, waarvoor de bijgevoegde Healthy Ageing Visie de basis vormt. De bijgaande visie willen we verbinden met het door uw raad vast te stellen nieuwe gezondheidsbeleid.

De zes kernwaarden voor een Gezonde Stad bieden hiervoor voor de lange termijn een gemeenschappelijk perspectief voor stad, kennisinstellingen, HANNN en andere later aan te sluiten partners. Uiteindelijk doel is dat de G6 niet alleen tot het DNA van de Akkoordorganisaties gaan behoren maar ook dat andere partners, waaronder de provincie, het MBO, het Martiniziekenhuis, Menzis, FC Groningen, de SKSG, wijverenigingen, woningbouwcorporaties, ondernemers, scholen, sportverenigingen zorginstellingen etc. aanhaken, zodat de G6 gaan leven in de stad en regio.

Ook leggen wij het contact met andere steden die zich als Gezonde Stad profileren en op dit terrein een integraal beleid hebben ontwikkeld met als doel over dit onderwerp een gezamenlijke lobby bij het rijk op te starten. Wij brachten in dit kader onlangs een werkbezoek aan onze collega-bestuurders in Utrecht. Dit contact zullen wij uitbreiden naar de andere grote steden (Amsterdam, Den Haag en Rotterdam) en Eindhoven.

Wij zullen dit najaar het integrale Healthy Ageingprogramma ter besluitvorming aan u voorleggen.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter den Oudsten', written over a horizontal line.

de burgemeester,
Peter den Oudsten

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter Teesink', written over a horizontal line.

de secretaris,
Peter Teesink

Concept-Healthy Ageing Visie

De G6 voor een Gezonde Stad Groningen

Marieke Zwaving (CS), Tamara Ekamper (SO), Hermien Bazuin/Els Bruinewoud (DMO)
i.s.m. gemeentelijke regiegroep healthy Ageing.

First we shape cities, then they shape us (Jan Gehl, Cities for People, 2010)

Ambitie Groningen Gezonde Stad

1. Healthy Ageing Visie voor een Gezonde Stad

Vooraf

Voor u ligt de *Healthy Ageing Visie* van de stad Groningen. De visie concentreert zich op het ontwerp van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving en kwam tot stand in overleg met het UMCG, RUG, Hanzehogeschool (partners in het Akkoord van Groningen) en Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN).

De gemeentelijke regiegroep Healthy Ageing, bestaande uit beleidsadviseurs op het gebied van gezondheid, sport, economie, voedsel, ecologie, mobiliteit, leefomgeving en Concernstaf/strategie, was bij de uitwerking van de *Visie* en het *Uitvoeringsprogramma* betrokken

De visie is bedoeld als een versnellingskamer voor de reguliere Healthy Ageing-activiteiten van de Akkoordorganisaties en HANNN. Doel is Groningen als Gezonde Stad, door het vaststellen van een gemeenschappelijke visie op een hoger plan te brengen, (voorbeeld)projecten te organiseren en het profiel van Groningen als Gezonde Stad samen met een brede coalitie van partners gezamenlijk te versterken en uit te dragen met als resultaat gezondere inwoners in een gezonde stad.

Met dit gemeenschappelijke perspectief, dat het sociale, fysieke en economische domein verbindt, beogen we een fundamenteel nieuwe aanpak en werkwijze te realiseren, die op alle fronten de kwaliteit van samenleven in onze stad verhoogt. Het investeren in een gezonde fysieke en sociale leefomgeving, in gezondheid en de kwaliteit van duurzaam (samen)leven, levert niet alleen gezonde burgers in een aantrekkelijke, leefbare stad op, maar loont ook economisch: gezonde mensen dragen bij aan een reductie van de zorgkosten en een gezond stedelijk leven levert een bijdrage aan de concurrentiekracht, is goed voor het vestigingsklimaat en levert werkgelegenheid op.

De Healthy Ageing Visie en het begeleidende Uitvoeringsprogramma vloeien onder meer voort uit het intensieve contact van de Akkoordpartners en HANNN rond de conferentie *Building The Future of Health* (juni 2016), een internationale conferentie over de invloed van de fysieke en sociale leefomgeving op gezondheid. De Akkoordpartners en HANNN leverden een actieve bijdrage aan deze conferentie en besloten na afloop de belangrijkste inzichten en opbrengsten in de stad te verankeren in de vorm van een integrale aanpak van Groningen als Gezonde Stad. Een structurele implementatie van kennis en onderzoek in de beleidspraktijk vormt de basis voor de *Visie* en *Uitvoeringsprogramma*.

Zes kernwaarden voor een Gezonde Stad

In de Healthy Ageing Visie staan zes kernwaarden centraal (de G6) die het leidend principe moeten gaan vormen voor de beleidsprogramma's van de gemeente en voor onze samenwerking met de kennisinstellingen en HANNN: *Actief Burgerschap*, *Bereikbaar Groen*, *Actief Ontspannen*, *Gezond Verplaatsen*, *Gezond Bouwen* en *Gezonde Voeding*. In het begeleidende Uitvoeringsprogramma hebben wij de visie vertaald in een aantal concrete projecten en activiteiten die wij dit jaar met de kennisinstellingen, HANNN het MBO en een groot aantal andere relevante samenwerkingspartners zullen realiseren. Uiteraard in een continue dialoog met de inwoners van onze stad. Hierin is de verbinding gelegd met het reguliere gezondheidsbeleid van de stad.

Wij beschouwen de zes kernwaarden voor een gezonde Stad als het leidend principe voor alle beleidsprogramma's van de gemeente, waarbij een hechte verbinding tussen het sociale, fysieke

en economische domein centraal staat. Wij zullen de komende jaren samen met onze partners bewerkstelligen dat de G6 tot het DNA gaan behoren van gemeente, kennisinstellingen en HANNN.

Wij hebben de concept-Healthy Ageing Visie op 6 april jl gepresenteerd tijdens een startconferentie in het Paleis aan ruim 120 medewerkers van de gemeente, UMCG, RUG, Hanzehogeschool Groningen, HANNN en het MBO.

De Healthy Ageing Visie vormt de basis voor het nieuwe Gezondheidsbeleid waarover de raad overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid in het najaar van 2017 zal besluiten. Door de Visie met het nieuwe gezondheidsbeleid te verbinden - met als eindproduct een overkoepelend Healthy Ageingprogramma voor de stad – kunnen we onze gezondheidsdoelstellingen sneller bereiken. De zes kernwaarden voor een gezonde Stad vormen hierin voor de lange termijn het gemeenschappelijk perspectief en de leidraad voor een gezonde Stad.

Wij nodigen andere partijen (zoals bijvoorbeeld de provincie, het MBO, het Martiniziekenhuis, Menzis, FC Groningen, SKSG, woningbouwcorporaties, ondernemers, scholen, sportverenigingen, zorginstellingen etc. nadrukkelijk uit om zich hierbij aan te sluiten zodat de Healthy Ageing Visie breed landt in stad en regio. De belangrijkste voorwaarde voor het realiseren van de Gezonde Stad-ambities is echter de actieve betrokkenheid van de inwoners van Groningen.

De inhoudelijke betrokkenheid van gemeente en kennisinstellingen bij het programma van de conferentie Building The Future of Health en de organisatie van een 'Open Air' programma in de openbare ruimte heeft ons netwerk met andere steden op het terrein van gezonde verstedelijking versterkt en het buitenprogramma bracht de thematiek dichterbij de inwoners van de stad.

1.1 Inleiding

Healthy Ageing (gezond ouder worden) is al jarenlang een speerpunt in een snel vergrijzend Noord-Nederland, in Europa en ook in de stad Groningen. De eerste jaren stonden kennisontwikkeling, onderzoek en onderwijs, sociaal-economische activiteiten, nieuwe bedrijvigheid en spin offs van de kennisinstellingen centraal; in de stad Groningen het meest

zichtbaar op de Healthy Ageing Campus, een gebied van 30 hectare in de binnenstad van Groningen, gewijd aan onderzoeksfaciliteiten, biomedische en farmaceutische bedrijven en organisaties zoals het European Research Institute for the Biology of Ageing en de biobank Lifelines. Binnen het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) werken kennisinstellingen, noordelijke overheden en bedrijven sinds 2009 samen aan het vergroten van het aantal gezonde levensjaren.

De multidisciplinaire aanpak op het gebied van Healthy Ageing in Groningen en Noord-Nederland, gericht op onderzoek en preventie, leverde Noord-Nederland in 2013 de status van Europese voorbeeldregio op het gebied van Active and Healthy Ageing op. In december 2016 namen HANNN en de Commissaris van de Koning in Brussel voor de tweede keer de prijs voor 'Europese voorbeeldregio' in ontvangst. Deze prijs (de hoogste categorie in de vorm van vier sterren) werd onder meer uitgereikt voor de sterke samenwerking in Noord-Nederland tussen overheden, kennisinstellingen, bedrijfsleven, eindgebruikers en andere partners.

De stad Groningen en Noord-Nederland hebben binnen Europa als voorbeeldregio dus een uitstekende reputatie. Maar wat betekent de Healthy Ageing ambitie van kennisinstellingen, noordelijke overheden en bedrijven voor de inwoners van Groningen? Wat merken zij ervan? Het stellen van deze vraag was een eerste aanleiding voor de ontwikkeling van een Healthy Ageing Visie voor de stad.

Een tweede aanleiding is dat de opvattingen over zorg, gezondheid en ondersteuning nogal veranderd zijn de afgelopen jaren. Dit komt onder meer tot uiting in de decentralisaties en dit vraagt om een nieuwe werkwijze zoals we deze bijvoorbeeld met het gebiedsgericht werken en de WIJ-teams hebben ontwikkeld.

De belangrijkste aanleidingen voor ontwikkeling van een Healthy Ageing Visie zijn echter de sociaal-maatschappelijke en fysiek-economische opgaven in onze stad. We hebben te maken met toenemende gezondheidsverschillen tussen groepen en wijken en ook het aantal ongezonde levensjaren stijgt. De inwoners van onze stad leven korter dan het landelijke gemiddelde. Ook op het fysieke terrein hebben we een aantal opgaven: de stad groeit en de druk op de openbare ruimte neemt toe. Hoe we onze groeiende, compacte stad leefbaar en aantrekkelijk houden voor alle leeftijdsgroepen is een belangrijk vraagstuk dat in de nieuwe Omgevingsvisie (The Next City) centraal staat. Gezondheid is hierin een verbindend thema.

Het realiseren van onze gezondheidsdoelstellingen (het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen groepen en wijken en het vergroten van het aantal gezonde levensjaren) vraagt dus meer dan ooit om een integrale visie en aanpak voor de lange termijn, om samenwerking met een groot aantal partners, om een consequente en systematische toepassing van de kennis en het onderzoek van de kennisinstellingen in de beleidspraktijk en om een continue dialoog met de inwoners van onze stad.

Het inzicht dat naast allerlei preventieve gezondheidsmaatregelen ook de sociale en fysieke leefomgeving een belangrijke bijdrage kan leveren aan de verbetering van de gezondheid van inwoners van steden, krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Het feit dat een belangrijk deel van de ziektelast omgevingsgerelateerd is, is niet nieuw maar raakt in deze periode van een toenemende verstedelijking steeds meer in zwang.

Het onlangs gepubliceerde rapport *Gezonde leefomgeving, gezonde mensen* van het RIVM belicht de mogelijkheden om een gezonde leefomgeving te bevorderen. Afgezien van het verbeteren van de milieukwaliteit (licht, lucht, geluid etc) worden gemeenten opgeroepen beleid te ontwikkelen op het gebied van een gezonde fysieke en sociale omgeving. Want "een

aantrekkelijke en goed ingerichte leefomgeving stimuleert een gezonde leefstijl met voldoende beweging. Wie in een groene omgeving leeft, voelt zich gezonder en bezoekt minder vaak de huisarts. Bovendien verminderen groen en water de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast en hittestress. Maar ook de sociale leefomgeving speelt een rol: in een prettige buurt is de samenhang groot, voelen inwoners zich veilig en krijgen ze steun.” (RIVM, april 2017.)

Binnen de gemeente vertalen wij deze inzichten in verschillende gemeentelijke programma's: naast het huidige overkoepelende gezondheidsbeleid *Samen Gezond in Stad* - dat wordt uitgevoerd door de WIJ-Teams, via het gebiedsgericht werken en is gericht op zorg en het voorkomen en verkleinen van gezondheidsverschillen (preventie) - doen we ook veel om onze leefomgeving gezond te maken en te houden.

Zo stelt het Meerjarenprogramma mobiliteit de fiets centraal ('op de fiets als het kan, met de auto als het moet'), is er in het Meerjarenprogramma Sport en Bewegen aandacht voor sporten in de openbare ruimte, benadrukt de Voedselvisie het benutten van openbaar groen voor moestuinen (gezond en sociaal). Met het Programma Leefomgeving (in ontwikkeling) wordt invulling gegeven aan een duurzame, aantrekkelijke, groene en klimaatbestendige leefomgeving.

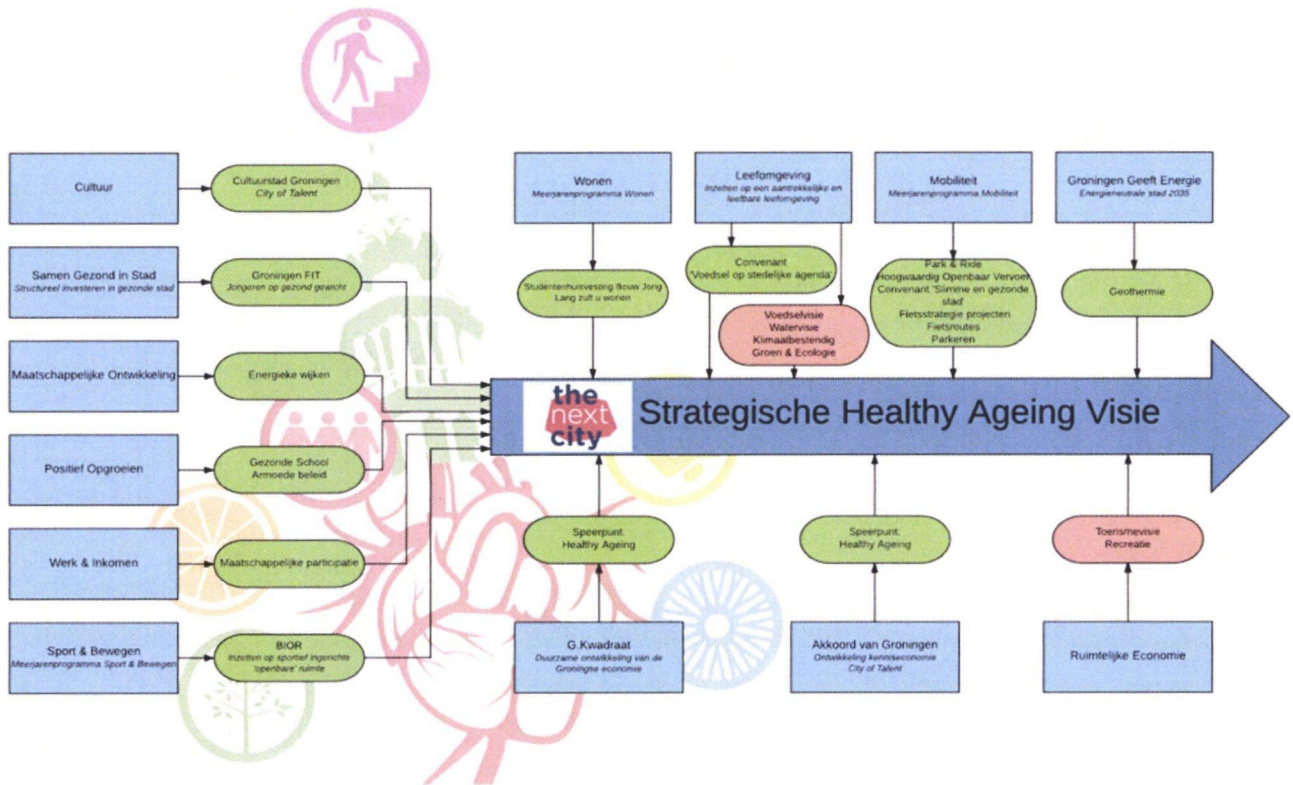
Een gezonde leefomgeving is ook een verbindend thema in de nieuwe Omgevingsvisie *The Next City* die wij in het kader van de landelijk in te voeren nieuwe Omgevingswet ontwikkelen.

De Omgevingswet, die als doel het bevorderen en in stand houden van een veilige en gezonde leefomgeving heeft, zal naar verwachting in 2019 in werking treden. *The Next City* gaat over de fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad, waarin een goede verbinding tussen fysieke en economische ontwikkeling en maatschappelijke vraagstukken centraal staat. Thema's als gezondheid sociale cohesie en veiligheid worden hierin als integraal onderdeel van stedelijke ontwikkeling meegenomen.

Een gezonde leefomgeving raakt dus aan nagenoeg alle gemeentelijke beleidsprogramma's van welzijn tot cultuur & sport, van werk & inkomen tot verkeer, van bevorderen van innovatie en kennis tot ondernemerschap, van sociale participatie tot veiligheid. Een gezonde leefomgeving gaat over de fiets, wandelvriendelijke wijken- en binnenstad, schoon en veilig openbaar vervoer, leefbaarheid in buurten, duurzame gebouwen, nieuwe samenlevingsvormen, aantrekkelijk en beleefbaar groen, biodiversiteit, mogelijkheden om te sporten in de openbare ruimte, parken en pleinen als ontmoetingsplaatsen; over wonen en zorg in de buurt, over de toekomst van ziekenhuizen en andere zorginstellingen en over de rol die bedrijven in het licht van deze thematiek hebben.

Raakvlakken Gezonde Stad met reguliere beleidsprogramma's

Groningen Gezonde Stad

**Winnen van het aantal
gezonde levensjaren**

- Cement tussen programma's
- Profilering
- Relatie onderwijs & onderzoek

- Groen = ontwikkelde programma's
- Rood = nog te ontwikkelen programma's

1.2 Maatschappelijke opgaven: sociaal economische gezondheidsverschillen

In de gemeente Groningen is de gemiddelde levensverwachting bij geboorte precies 80 jaar. Daarmee ligt de gemiddelde levensverwachting van Groningers lager dan in Nederland: Nederlanders worden gemiddeld 1 jaar en vier maanden ouder (bron: CBS, bewerkt door [RIVM](#), 2010-2014)^a. Hoogopgeleide mannen in Nederland leven 6 jaar langer dan laagopgeleide mannen, hoogopgeleide vrouwen leven 6,7 jaar langer dan laagopgeleide vrouwen (bron: CBS [Statline](#)).

Uit de Gezondheidsmonitor Volwassenen uitgevoerd door de GGD'en, CBS en RIVM blijkt dat ongeveer 8% van de bevolking in Nederland een laag opleidingsniveau heeft^b. In sommige wijken in de gemeente Groningen is het percentage volwassenen met een laag opleidingsniveau beduidend hoger (GGD Groningen, 2012/ of O&S^c). Dit betekent dat ook de levensverwachting in deze wijken lager is dan het stedelijk en landelijk gemiddelde.

Het RIVM stelt dat de kans om in dit soort stedelijke woonwijken gezond oud te worden significant kleiner is dan elders. Deze wijken nodigen meestal niet uit tot bewegen en gezond gedrag. Eenzaamheid, stress en andere welvaartsziekten leiden vaak tot een hogere sterfte. Tot nu toe is het niet gelukt om de verschillen in gezondheidskansen tussen groepen inwoners en wijken binnen Nederland terug te dringen. En dit is meer dan ooit nodig in een periode waarin de leefbaarheid in steden onder druk staat door een groeiende trek naar de stad.

Gezondheid wordt daardoor een steeds belangrijker onderwerp op de maatschappelijke agenda. Het besef dat een goede gezondheid een belangrijke voorwaarde is voor het volgen van onderwijs, deelname aan arbeidsproces, het hebben van een sociaal netwerk en dat het vergroten van het aantal gezonde levensjaren tot een daling van de zorgconsumptie leidt, werkgelegenheid en economische groei oplevert, wint aan belang. Allemaal facetten van het leven die onontbeerlijk zijn in een samenleving die steeds complexer wordt, met nieuwe sociale verbanden en alternatieve samenlevingsvormen. Een samenleving ook, waarin overheden steeds meer aansturen op eigen kracht, eigen regie en zelfredzaamheid (van zorgen voor... naar zorgen dat...). Omgekeerd is meedoen aan de samenleving door het volgen van onderwijs, het doen van betaald of vrijwilligerswerk of andere vormen van maatschappelijke participatie van invloed op de gezondheid en het welbevinden van burgers.

In de huidige opvattingen over gezondheid, waarin de nadruk ligt op positieve gezondheid en eigen regie, raakt gezondheid aan alle beleidsterreinen en meerjarenprogramma's; positief opgroeien, sport & bewegen, leefomgeving, wonen, maatschappelijke ontwikkeling, zorg, arbeid, werk & inkomen, fietsbeleid, voedselstrategie etc. Dit inzicht leidt er toe dat we gezondheid – of breder welbevinden – beschouwen als een sociale, ruimtelijke en ook economische opgave.

Om de gezondheid en het welbevinden van onze burgers te vergroten is het dus van belang te investeren in onderwijs, werk en participatie. Daarnaast is het van belang te investeren in een sociale en fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, tot de consumptie van gezonde voeding, een omgeving die veilig is en zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie bevordert. Wij vinden het daarom van belang bij de toekomstige fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad gezondheid en welzijn van onze inwoners als een belangrijk vertrekpunt te nemen.

Toelichting

^a Laagopgeleid betreft alleen basisonderwijs

^b Voor een volledig overzicht t.a.v. levensverwachting zie deze [link](#).

^c O&S heeft ook gevraagd naar het hoogst genoten opleidingsniveau op buurtniveau.

1.3 Visie

In het licht van deze ontwikkelingen hebben wij de bijgevoegde Healthy Ageing Visie *De G6 voor een Gezonde Stad Groningen* ontwikkeld in samenwerking met de Akkoordpartners (UMCG, RUG, Hanzehogeschool) en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN). De visie concentreert zich op het ontwerp van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving. De Healthy Ageing Visie verbindt de beleidsprogramma's het fysieke, economische en sociale domein.

Ondanks het feit dat gezondheid bijna alle gemeentelijke beleidsterreinen raakt en terugkomt in een groot aantal gemeentelijke programma's, ontbreekt een eensluidende, integrale visie op Groningen als een Gezonde Stad met gezonde inwoners; een visie die de verschillende programma's uit het fysieke en sociale domein stevig met elkaar verbindt door de formulering van een gezamenlijke doelstelling, een gemeenschappelijk perspectief voor de lange termijn, gebruik makend van elkaars kennis en kunde; binnen de gemeente en buiten de gemeente (onderwijs en onderzoek van de kennisinstellingen.)

Om dit te bereiken hebben we in samenwerking met de kennisinstellingen een Healthy Ageing Visie ontwikkeld, een gezamenlijke strategie van het fysieke, sociale en economische domein voor een gezonde stad: een Visie die alle genoemde gemeentelijke meerjarenprogramma's met elkaar – en met het onderzoek van de kennisinstellingen - verbindt. Met de formulering van zes kernwaarden voor een Gezonde Stad (de G6) hebben we een overkoepelende aanpak en een *Uitvoeringsagenda* vastgesteld waarin een aantal projecten en activiteiten zijn gedefinieerd. De Healthy Ageing Visie wordt gevoed door de inhoudelijke programma's van de stad, kennisinstellingen en HANNN.

1.4 De relatie met het nieuwe gezondheidsbeleid vanaf 2018

Het huidige gezondheidsbeleid – *Samen Gezond in Stad* – loopt eind 2017 af.

In het najaar van 2017 besluit de raad over het nieuwe gezondheidsbeleid voor de periode 2018-2022. Overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid dient elke gemeente hier inhoud aan te geven. Wij zullen het door de raad vast te stellen nieuwe gezondheidsbeleid verbinden met deze Healthy Ageing Visie. Uiteindelijk moet dit aan het einde van 2017 leiden tot een integraal Healthy Ageingprogramma voor de stad met een integrale begroting. Zo kunnen we onze Gezonde Stad-ambities uitvoeren op basis van een ambitieus beleid, dat gekoppeld is aan de nieuwe manier van (gebieds)gericht werken met de WIJ-Teams en aan de af te sluiten dienstverleningsovereenkomsten met de GGD.

Omdat Healthy Ageing aan alle beleidsterreinen van de gemeente raakt zullen wij de raad voorstellen de Healthy Ageing Visie de basis te laten vormen van het nieuwe gezondheidsbeleid vanaf 2018.

Hierbij zij de volgende zaken relevant:

- Zes kernwaarden (de G6) fungeren als leidraad voor een Gezonde Stad;
- De verbinding van gezondheid met andere domeinen, zoals armoede, sport, economische zaken, participatie en meedoen, voedselbeleid, fysieke leefomgeving (met behulp van aanjagers);
 - * De verbinding tussen taken op het gebied van de publieke gezondheid (GGD) met het sociale en fysieke domein;
 - De verbinding tussen gezondheid en het gebiedsgericht werken (Gebiedsprogramma's); de zes kernwaarden uit de *Healthy Ageing Visie* fungeren hierbij als leidraad;
 - Via de WIJ-teams investeren in preventie, in samenspraak met bewoners en andere partners in de wijk;
 - Via het programma *Positief Opgroeien* stimuleren dat kinderen en jongeren gezond en veilig opgroeien in een stimulerende omgeving. Daar waar dat niet vanzelfsprekend is bieden we ondersteuning aan. In juni a.s. zullen wij uw raad nader over dit onderwerp informeren.

1.5 Healthy Ageing en economisch groeien

Gezondheid en welbevinden sluit ook aan bij economische thema's. Gezonde steden zijn immers leefbaar en aantrekkelijk op sociaal, fysiek en economisch terrein. Het gaat dus ook over wonen en zorg in de buurt, over de toekomst van ziekenhuizen en andere zorginstellingen en over de rol die

bedrijven in het licht van deze thematiek hebben.

Het inzicht dat het voorkomen van ongezondheid een directe invloed heeft op economische groei, wint aan belang: een verbetering van de gezondheid leidt tot een reductie van de stijgende zorgkosten, vergroot de kansen op het voltooiën van een opleiding, het vinden van werk en leidt dus tot een daling van uitkeringen.

Healthy Ageing is een belangrijk speerpunt in het economische beleid van de stad. De sector is goed voor 123.000 arbeidsplaatsen. In Groningen werken kennisinstellingen en bedrijven samen aan innovaties op het gebied van zorg die bijdragen aan langer gezond blijven. UMCG en Siemens ontwikkelen nieuwe technieken waarmee persoonlijke zorg geboden kan worden op basis van inzichten van Big Data zoals LifeLines. IT-bedrijven in onze stad bundelen de krachten voor Big Data gerelateerde onderzoeken in de gezondheidszorg. De Agro&Food Industrie ontwikkelt kennis op het gebied van gezonde en veilige voedselvoorziening. Binnen het economische beleid is verder aandacht voor *de cross-overs* tussen Health & IT (bijvoorbeeld gaming, creatieve industrie) en Health & Technology (bijvoorbeeld specialistische ziekenhuisapparatuur aanpassen voor individueel gebruik thuis), ontwikkelingen die de zelfredzaamheid van burgers vergroten en tegelijkertijd nieuwe kansen bieden voor de economische ontwikkeling van stad en regio.

Hoe sociale, fysieke, economische, omgevings- en maatschappelijke factoren van invloed zijn op gezondheid en waarom de gezondheidsverschillen tussen verschillende groepen mensen (bijvoorbeeld tussen hoger en lager opgeleiden) steeds groter worden zijn belangrijke onderzoeksvragen van wetenschappers uit allerlei disciplines. De biobank LifeLines, waarin de gezondheidsgegevens van 170.000 Noord-Nederlanders wordt verzameld, is een goudmijn als het gaat om het formuleren van een antwoord op deze vragen.

Ook een aantal verzekeraars en grote voedingsbedrijven ziet het belang van preventie als belangrijke voorwaarde voor een goede gezondheid, getuige de citydeal voedsel die onlangs in het kader van Agenda Stad door twaalf steden en bedrijven werd ondertekend, waaronder Groningen.

In 2017 zullen wij een 'strategische economische Healthy Ageing Agenda' vaststellen als uitwerking van het economische programma G-Kwadraat. Deze economische agenda zullen wij opnemen in het overkoepelende Healthy Ageingprogramma voor de stad.

2. De Gezonde Stad als gemeenschappelijk perspectief

2.1 Gezonde steden

De stad is populair en steden groeien. Hoe steden leefbaar kunnen blijven, aantrekkelijk en gezond voor alle leeftijden is een vraag die steden zich overal ter wereld steeds vaker stellen. Het besef groeit dat de directe leefomgeving van invloed is op het welbevinden en de gezondheid van inwoners en dat deze leefomgeving door de inrichting van steden is te beïnvloeden. Dit blijkt onder meer uit het onlangs gepubliceerde rapport *Gezonde leefomgeving, gezonde mensen* van het RIVM dat gaat over de mogelijkheden om een gezonde leefomgeving te bevorderen en gemeente oproept om beleid te ontwikkelen op het gebied van een gezonde fysieke en sociale omgeving.

Gezonde steden zijn steden met schone lucht, schoon water, een lage CO2 uitstoot, veel groen, met ruimte om te sporten en te bewegen elkaar te ontmoeten, duurzame gebouwen, veilige fiets-, en wandelroutes, met duurzame en gezonde voedselvoorziening, een economisch sterke en sociale stad waar iedereen meedoet; een stad dus met gezonde inwoners.

Groningen is een compacte stad; bijna alle ruim 200.000 inwoners wonen binnen een straal van 5 kilometer, alle belangrijke voorzieningen zijn op loop- of fietsafstand en voetgangers en fietsers hebben volop de ruimte. De inrichting en infrastructuur dragen er toe bij dat onze inwoners haast ongemerkt gezond blijven. Ingrepen in het verleden, zoals het autoluw maken van de binnenstad, hebben een gunstige basis gecreëerd om op verder te bouwen. Met onder meer als gevolg dat er bijna nergens in de wereld zoveel wordt gefietst als in Groningen. Verder is Groningen een veilige stad met schone lucht, schoon water en een lage CO2-uitstoot en hebben we een lange traditie op het gebied van wijkgericht werken en op het gebied van een preventie gericht gezondheidsbeleid op buurtniveau. Met onze nieuwe *Binnenstadvisie* komen er nieuwe wandelroutes, bredere fietspaden, een forse uitbreiding van de fietsenstallingen en krijgen voetgangers en fietsers nog meer ruimte. De inrichting van de openbare ruimte van de stad nodigt uit tot bewegen.

De groeiende aandacht voor het fenomeen van de gezonde stad is een mondiale ontwikkeling. De al sinds de Woningwet van 1901 geldende notie dat de alledaagse (fysieke) leefomgeving gezond en ongezond gedrag beïnvloedt en dat we deze omgeving kunnen aanpassen is opnieuw populair in deze tijd van urbanisatie. Gedragswetenschappers bevestigen keer op keer dat het gemakkelijker is *'to change your environment than to change your mind'*. (Bron: Brian Wansink).

De invloed van de ruimtelijke en sociale omgeving op gezondheid – in het begin van de 20ste eeuw nog vanzelfsprekend – is wereldwijd opnieuw leven ingeblazen als een relatief nieuw aandachtsgebied binnen het brede thema Healthy Ageing. Dit thema wint aan belang sinds de Wereld Gezondheid Organisatie (WHO) dit onderwerp agendeerde.

In een tijd waarin de trek naar de stad groot is, presenteren steden en ook regio's zich mondiaal steeds vaker als Gezonde Stad of Gezonde Regio door gezondheid niet alleen als één van de uitgangspunten te nemen bij de beleidsvorming binnen het sociale, maar ook binnen het fysieke domein. Hoe groeiende steden aantrekkelijk en leefbaar te houden voor alle burgers, van jong tot oud, hoe ervoor te zorgen dat iedereen meedoet, helpt en profiteert, zijn belangrijke opgaven voor de toekomst, ook in groeistad Groningen, waarin deze vraagstukken de basis vormen van de nieuwe Omgevingsvisie *The Next City*.

Een gezonde leefomgeving is hierin een verbindend thema dat nagenoeg alle gemeentelijke beleidsprogramma's raakt.

Eén van de opgaven is een antwoord te vinden op de groei van een compacte stad als Groningen. Hoe blijft de stad leefbaar en aantrekkelijk als een steeds groeiende groep inwoners en gebruikers gebruik maakt van dezelfde openbare ruimte en de voorzieningen waardoor de druk op deze ruimte toeneemt? Dat vraagt om aanpassing van de fysieke omgeving, maar ook van gedrag. In de binnenstad krijgen voetgangers en fietsers meer ruimte waardoor het verblijfsklimaat een impuls krijgt. Iedereen helpt mee in de groeiende stad. Sociale cohesie en kleinschaligheid zijn van groot belang. Dit zijn de randvoorwaarden voor een omgeving waarin mensen elkaar kennen, zich om elkaar bekommeren en elkaar ondersteunen (Actief Burgerschap.)

In de wijken wordt ontmoeting, (sociale) veiligheid, versterking van de sociale samenhang, cultuur en bewegen in de openbare ruimte en de bereikbaarheid van zorgvoorzieningen steeds belangrijker. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen zorg op maat krijgt? Hoe kunnen fysieke voorzieningen bijdragen aan ontmoetingen in de wijken? Hoe kan de kwaliteit van de leefomgeving een sturend principe worden voor de inrichting van de stad? Hoe houden we de openbare ruimte veilig en toegankelijk voor jong en oud? We willen dat iedereen zich veilig voelt en dat de openbare ruimte aantrekkelijk voor een groeiende groep ouderen én voor onze jongere bevolking.

Buitenshuis nodigt de fysieke ruimte en infrastructuur en de beschikbaarheid van openbaar groen uit tot beweging en tot elkaar ontmoeten, op parken en pleinen, in plantsoenen en op onze meren en plassen. De fijnmazige fietsstructuur in en rondom de stad nodigt uit tot bewegen en dat heeft een directe invloed op onze gezondheid: want elke dag een uur bewegen te voet of op de fiets - verlengt de gemiddelde levensduur met vijf jaar.

Stadsgroen biedt in een tijd van klimaatverandering verkoeling en ontspanning. We blijven daarom investeren in een klimaatbestendige stad met meer openbaar groen en een slimme opvang en geleiding van regenwater. Groen en water moeten voor alle inwoners en gebruikers van de stad bereikbaar zijn en blijven. Waar mogelijk voegen we groen en water toe (bijvoorbeeld op de deksels op de Zuidelijke ringweg).

Naast deze belangrijke randvoorwaarden om gezond ouder te worden is de lucht in onze stad schoon en gezonde voeding nabij. Onze luchtkwaliteit blijft goed omdat onze inwoners steeds vaker kiezen voor duurzame energiebronnen: voor zonnepanelen, windenergie en aardwarmte in de vorm van geothermie. Ook onze vervoermiddelen zijn schoon met elektrische bussen en transport op waterstof.

Om de luchtverontreiniging en het verkeerslawaai in onze stad te beperken hebben we het convenant 'Slimme en gezonde Stad' gesloten met het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

3. Zes kernwaarden voor een Gezonde Stad (De G6)

Een betere verbinding tussen de Healthy Ageing-gerelateerde programma's en activiteiten van stad, kennisinstellingen, HANNN en andere later aan te sluiten partijen wordt steeds belangrijker om de gemeenschappelijke doelstellingen - het winnen van extra gezonde levensjaren en het verkleinen van gezondheidsverschillen - te bereiken.

In een compacte stad, waar de lijnen kort zijn, al een aantal goed werkende (bestuurlijke) samenwerkingsverbanden bestaan waarin stad, kennisinstellingen, clusterorganisaties en bedrijven zijn vertegenwoordigd (zoals het Akkoord van Groningen), en met de WIJ-teams en de gebiedsteams een perfecte infrastructuur ligt, kunnen we met een gezamenlijke gezondheids-visie

onze ambities op het terrein van een gezond stedelijk leven, sneller realiseren. Met een gezamenlijke visie van stad, kennisinstellingen en HANNN, waarin fysieke projecten worden verbonden met sociaal beleid, kan Groningen (stad en regio) zich sterker manifesteren als Gezonde Stad en als proeftuingebied op het gebied van Healthy Ageing.

Voor de stad, kennisinstellingen en HANNN geldt dat er sprake is van een breed gedeelde behoefte om de bestaande samenwerking meer structuur en inhoud te geven. Naast de noodzaak van een inhoudelijk kader, vragen de kennisinstellingen en HANNN de stad een actieve partner te zijn op het gebied van Healthy Ageing, onder andere door kennis en onderzoek te vertalen in beleid en toe te passen in concrete (voorbeeld)projecten. Daarnaast hebben de kennisinstellingen de gemeente nodig om onderzoeksvragen te kunnen baseren op maatschappelijke vraagstukken. Bovendien wordt in de zorg & welzijnsopleidingen 'leren in de praktijk' steeds belangrijker en daar hebben de kennisinstellingen de stad en de wijken voor nodig.

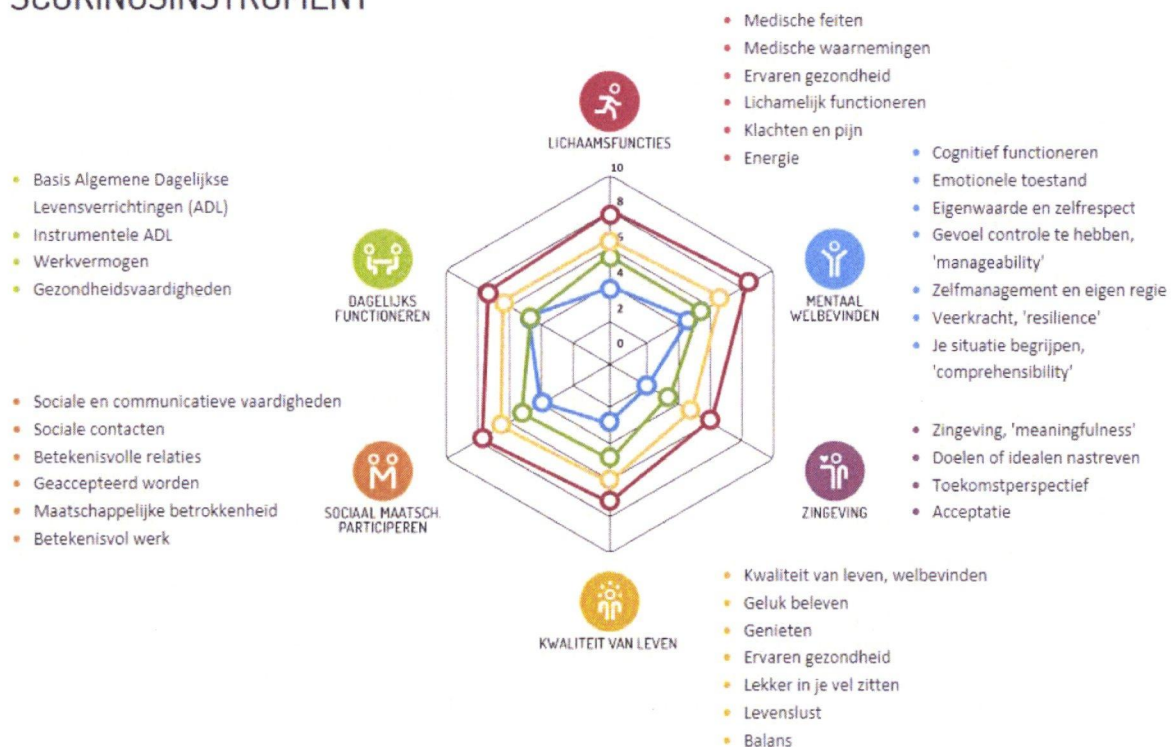
Als we gezond ouder willen worden, ligt de sleutel in een gezonde, actieve levensstijl met gezonde voeding en voldoende beweging. Een gezonde fysieke en sociale leefomgeving moet dat gedrag stimuleren en mogelijk maken. Dit laat ook het onderzoek aan de Blue Zones zien, gebieden in de wereld waar de bevolking gemiddeld veel ouder wordt dan elders. Deze Blue Zones zijn al jaren onderzoeksgebied van wetenschappers. In de vijf gebieden die als Blue Zone worden gekenmerkt, ontdekten zij een aantal specifieke kenmerken in de bevolkingsgroepen die zich centreren rondom beweging, zingeving, een actieve levensstijl, gezonde voeding en een gezonde omgeving.

Deze elementen vinden we terug in de sinds 2011 geldende definitie van gezondheid van Machteld Huber (Institute of Positive Health): *Gezondheid is het vermogen je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven.* Hierin ligt de nadruk op positieve gezondheid, op eigen kracht: van (medische) nazorg naar voorzorg (preventie). In deze nieuwe definitie staan het fysieke en psychische welbevinden niet meer centraal (de oude WHO-definitie). In plaats daarvan is het accent komen te liggen op het vermogen van mensen om zich aan te passen en de eigen regie te voeren over zijn of haar leven.

Dit nieuwe concept wordt 'positieve gezondheid' ¹genoemd en sluit naadloos aan bij de huidige ontwikkelingen in de zorg en ondersteuning waarbij steeds meer de nadruk wordt gelegd op eigen kracht en zelfredzaamheid van burgers. Dit vraagt een integrale aanpak van gezondheidsbevordering, waarin ook aspecten als mentaal welbevinden, participatie, zingeving en sociale contacten een rol spelen.

In het door Huber ontwikkelde concept van een positieve gezondheid staan zes pijlers centraal die de randvoorwaarden zijn voor het kunnen voeren van een eigen regie: Lichaamsfuncties, Mentaal welbevinden, Zingeving, Kwaliteit van leven, Sociaal maatschappelijk participeren en Dagelijks functioneren. Deze pijlers zijn in onderstaand schema nader uitgewerkt.

SCORINGSINSTRUMENT

De World Health Organisation hanteert vergelijkbare criteria in de checklist die de WHO heeft ontwikkeld voor *Age-friendly Cities: Outdoor Spaces and Buildings, Transportation, Social Participaton, Respect and Social Inclusion, Civic Particiation and Employment, Communication and Information, Community and Health Services*.

3.1 De G6 als perspectief voor een Gezonde Stad

(zie bijlage 2 voor het Uitvoeringsprogramma en de planning voor 2017).

Bij de fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad zijn de gezondheid en het welbevinden van de inwoners belangrijke uitgangspunten. Een omgeving die uitlokt tot gezond gedrag (of ongezond gedrag ontmoedigt) is een belangrijke voorwaarde voor een gezonde levensstijl. Deze dagelijkse leefomgeving moet veilig zijn, uitnodigen tot ontmoeting en beweging, herstellend vermogen uitlokken en de consumptie van gezonde voeding, zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie stimuleren (aansluitend bij de gezondheidsdefinitie van Huber.)

¹ Positieve gezondheid is het vermogen van mensen om zich aan te passen en de eigen regie te voeren in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. In dit concept ligt de nadruk op eigen kracht en mogelijkheden van het individu (Huber, 2012)

Wij hebben zes kernwaarden geformuleerd (de G6) die als leidraad en toetssteen moeten gaan dienen voor een Gezonde Stad. De richtlijnen zijn deels ontleend aan de pijlers van het concept van positieve gezondheid van Machteld Huber, aan de kenmerken van Blue Zones en aan de criteria van de WHO voor Age-friendly cities. Doel is dat de G6 tot het DNA van stad, kennisinstellingen en zoveel mogelijk andere organisaties in stad en regio gaan behoren.

Om deze kernwaarden verder gestalte te geven stellen wij gezondheid en welbevinden centraal in de fysieke ruimte, namelijk daar waar mensen zich bewegen, en brengen daarmee een continue dialoog op gang over de wisselwerking tussen openbare ruimte en het gedrag van mensen. De G6 zijn hierin leidend.

Bij de uitwerking van deze kernwaarden in concrete projecten verbinden wij kennis en onderzoek, aan het Healthy Ageingbeleid.

Open Air Programma Building The Future of Health, juni 2016

Actief Burgerschap NB

We stimuleren onze inwoners om actief mee te doen aan het verbeteren van de eigen leefsituatie; bij de inrichting van de eigen straat, buurt of wijk om ideeën te leveren voor sport, spel en recreatie. Sociale cohesie en kleinschaligheid zijn van belang om er voor te zorgen dat mensen elkaar kennen en zich om elkaar bekommeren.

Bereikbaar Groen

De stad maakt de stedelijke ruimte groener, met aandacht voor de kwaliteit en diversiteit zodat het door verschillende doelgroepen kan worden beleefd en gebruikt. Zo dragen wij bij aan een gezonde stedelijke leefomgeving, betere luchtkwaliteit, verkoeling bij hitte, een hogere biodiversiteit, waardoor het algemeen welzijn van onze inwoners wordt verhoogd.

Actief Ontspannen

We bieden onze inwoners, - jong én oud - geschikte ontmoetingsplekken in de openbare ruimte om elkaar te ontmoeten, te sporten en te recreëren.

Gezond Verplaatsen

We bevorderen een actieve, gezonde leefstijl door een gezonde en veilige omgeving te bieden voor wandelaars en fietsers. We vergroenen ons openbaar vervoer met waterstof- en elektrische bussen en fietskoeriers zorgen voor een schone pakketbezorging.

Gezond Bouwen

We bieden een gevarieerd aanbod aan duurzame woningen en gebouwen die de bewoners in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen en werken in de vertrouwde leefomgeving; met een aantrekkelijke verbinding tussen binnenruimte (het gebouw) en de buitenruimte.

Gezonde Voeding

We bevorderen het bewustzijn rond gezond, duurzaam voedsel en stadslandbouw. We stimuleren het verbouwen en/of verkopen en de beschikbaarheid van gezonde verse producten, zoveel mogelijk afkomstig uit de regio.

4. Doelstellingen, resultaten, randvoorwaarden en indicatoren

Door het formuleren van gemeenschappelijke doelstellingen voor de lange termijn, de ontwikkeling van gezamenlijke projecten, het opzetten van een projectorganisatie en afstemming over een gezamenlijke communicatie kunnen wij samen met andere relevante partijen onze ambities voor een gezonde stad met gezonde inwoners sneller realiseren, Groningen als Gezonde Stad doeltreffender profileren en zo ook gemakkelijker de samenwerking met andere steden aangaan.

Missie

Het winnen van het aantal gezonde levensjaren: we willen in Groningen de algemene Healthy Ageingdoelstelling van de EU, Noord-Nederland en Europa sneller realiseren.

Landelijk willen we ons profileren als de Gezondste Stad van Nederland.

Doelstelling

Verkleinen van gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners en wijken in de stad.

- Door gezondheid en welzijn als uitgangspunt te nemen bij de sociale en fysieke ontwikkelingen.
- Door structureel te investeren in de ruimtelijke en sociale randvoorwaarden voor een gezonde, aantrekkelijke leefomgeving die uitnodigt tot ontmoeting, onze inwoners stimuleert tot gezonde keuzes en een actieve levensstijl.
- Door in te zetten op preventie en jongerenparticipatie, signalen tijdig op te vangen, te normaliseren en de keten van zorg en veiligheid te versterken.
- Gekoppeld aan onderwijs en onderzoek, gebruik makend van expertise kennisinstellingen.

Subdoelstellingen

- Het vergroten van de werkgelegenheid, verlaging van het aantal bijstandsuitkeringen.
- Het verkleinen van de sociaal-economische verschillen in de stad: een goede gezondheid is immers van grote invloed op maatschappelijke participatie, het voltooien van een opleiding, het vinden van werk etc.
- Een stad te zijn waar onze kinderen gezond en veilig kunnen opgroeien in een stimulerende omgeving.
- Daling van het aantal mensen in de bijstand.
- Verlaging van het percentage kinderen dat in armoede opgroeit.
- Het stimuleren van economische activiteiten die innovatie en bedrijvigheid combineren met gezondheid en zorg voor de stad. (Triade, R&D-Hotel, Life Cooperative.)

Resultaten

- Een stad met gezondere inwoners: stijging van ervaren gezondheid, kwaliteit van leven, en geluk, waarin de gezondheidsverschillen tussen wijken en groepen zijn verlaagd.
- Verhoging van het subjectieve veiligheidsgevoel, hoge waardering sociaal leefklimaat.
- Verhoging van de werkgelegenheid.
- Het voorkomen van ongezondheid heeft een directe invloed op economische groei: een verbetering van de gezondheid leidt tot een reductie van de stijgende zorgkosten, vergroot de kansen op het voltooien van een opleiding, het vinden van werk en leidt dus tot een daling van uitkeringen.
- Actieve participatie van inwoners uit de wijk, de inwoners als regisseur bij de inrichting van de eigen leefsituatie en eigen leefomgeving.
- Een stad met kwalitatief goede, duurzame woningen die bewoners in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen en te participeren in de wijk.
- Verlaging van het percentage gebruikers WMO.

- Verhoging lidmaatschap sportverenigingen.
- Verlaging percentage vroegtijdig schoolverlaters.
- Een veilige omgeving voor wandelaars en fietsers, en ontmoetingsplekken in de openbare ruimte voor sport en spel.
- Naamsbekendheid van Groningen als de gezondste stad van Nederland (profilering)
- Een leefbare en aantrekkelijke stad voor alle leeftijden.
- Een stad waarin iedereen meedoet.

Indicatoren

In hoeverre een verbetering van de leefomgeving leidt tot een verbetering van de gezondheid is moeilijk te meten. De volgende meetinstrumenten zijn in ieder geval beschikbaar en kunnen worden ingezet om de effecten van een integrale gezondheidsaanpak te meten:

- de data die via de Wijkenquêtes, de Leefbaarheidsmonitor, Wijkkompas (tweejaarlijks, data over inwoners van de stad Groningen) en de Gezondheidsenquête (vierjaarlijks via GGD, voor de gehele provincie) worden verzameld:

Leefbaarheidsmonitor: een hogere waardering in de leefbaarheidsmonitor.

Gezondheidsenquête: een score van het ervaren van gezondheid en geluk (vierjaarlijks).

Om te meten of de doelstellingen zijn gehaald is het noodzakelijk een monitoringsysteem te ontwerpen dat voor een langere termijn (tien jaar) de resultaten van de integrale aanpak meet. De genoemde meetinstrumenten die nu beschikbaar zijn, meten over periodes van twee of vier jaar. Over een effectiever meetsysteem zullen we overleg voeren met de GGD, Bureau Onderzoek & Statistiek en de kennisinstellingen.

Relevante te gebruiken data uit de reguliere gebiedsonderzoeken betreffen o.a.:

Gebiedsindicator

Nr. 1 en 25: Werk en inkomen, GKBNWW 1-3 jaar, opleidingsniveau.

Nr. 3: Eenoudergezinnen, allochtonen, kansarme kinderen.

Nr. 5-9: Ervaren gezondheid, kwaliteit van leven, geluk, behoefte aan hulp.

Nr. 11: Mantelzorg geven en ontvangen.

Nr. 15: Kwaliteit woningen, WOZ waarde, corporatief bezit, verloedering.

Nr. 18: Inbraak, mishandeling, subjectief onveiligheidsgevoel, sociaal leefklimaat, contact burenen.

Nr. 22: Overgewicht volwassenen en jeugd, alcoholgebruik, lichamelijke activiteit.

Nr. 24: Percentage gebruik WMO.

Nr. 27: Percentage vroegtijdig schoolverlaters.

Nr. 29: Lidmaatschap sportvereniging.

Voor het project *Selwerd als Man made Blue Zone* (zie Uitvoeringsprogramma, bijlage 2) geldt het volgende. Om de effecten van de integrale aanpak in deze wijk te meten hebben gemeente en RUG/UMCG een call ingediend bij ZonMw, gericht op onderzoek van effectieve interventies om gezondheidsverschillen op lokaal niveau te verkleinen. Naast onderzoek op basis van kwantitatieve data zullen RUG/UMCG (als de call wordt gehonoreerd) voor het meten van concrete gezondheidswinst onderzoek doen met data van Zorginstituut Nederland/Vektis of via de preferente zorgverzekeraar die via een TTP (Trusted Third Party) kunnen worden geanalyseerd.

Daarnaast worden data verzameld om onderliggende verklarende factoren voor bepaalde trends te ontdekken en te begrijpen. Dit betreft met name kwalitatieve data, zoals interviews met stakeholders, gesprekken met bewoners (in-depth, in eigen context over beleven van de wijk), participatief veldonderzoek, en focusgroepen. De kwalitatieve data hebben betrekking op de emoties en cognities

over de eigen leefomgeving, de eigen (non)participatie, en over de bruikbaarheid van de modulaire arrangementen.

Stadsstrand bij het Infoversum, onderdeel van het Open Air Programma van Building The Future of Health in 2016. Het strand werd onlangs vergroot.

5. Operationalisering / Organisatie

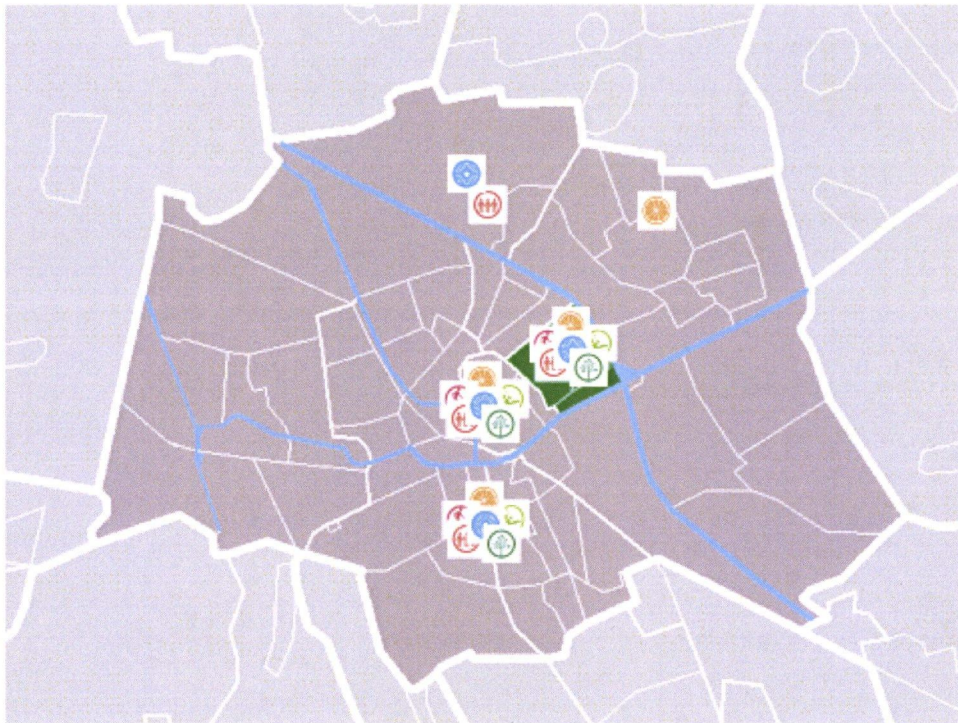
Na de vaststelling van de zes kernwaarden voor een Gezonde Stad is de volgende fase het specifiek maken wat de G6 in de stad betekenen. Hoe willen we de richtlijnen invulling geven, waar leggen we de accenten, welke projecten voeren we uit en welke fasering hanteren we?

De projecten en planning voor 2017 en verder worden beschreven in het bijgevoegde *Uitvoeringsprogramma*. Om er voor te zorgen dat de zes kernwaarden voor een Gezonde Stad ook daadwerkelijk het leidend principe worden in de Meerjarenprogramma's en het cement tussen de verschillende programma's (inclusief gebiedsprogramma's) gaan vormen, moeten 'de G6 in de haarvaten van de gemeentelijke organisatie terecht komen. Dit is een leerproces. Om onze doelstellingen te bereiken en de projecten in het Uitvoeringsprogramma te realiseren is het noodzakelijk dat een aantal mensen binnen de gemeentelijke organisatie tijdelijk een aanjaagfunctie gaat vervullen als projectleider en hiervoor ook voor een deel van de tijd wordt vrijgemaakt. Hiervoor hebben we een bedrag in de begroting opgenomen.

Deze projectleiders moeten er voor zorgen dat er een permanente verbinding tot stand komt tussen de gezondheidsgerelateerde meerjarenprogramma's, dat er voortgang wordt geboekt betreffende de in de Uitvoeringsprogramma gedefinieerde activiteiten en projecten, en dat er structureel en op strategisch niveau gebruik wordt gemaakt van het onderwijs en onderzoek van de kennisinstellingen; door bijvoorbeeld het organiseren van expertmeetings, werkbezoeken, deelname aan calls en Europese en landelijke netwerken, citydeals met andere steden etcetera.

Dit betekent dat we de komende jaren moeten investeren in het communiceren van de Healthy Ageing Visie. We zullen de 'best practices' van Groningen als Gezonde Stad actief uitdragen en rond dit onderwerp een structurele verbinding tot stand te brengen met de wetenschappers en lectoren van de kennisinstellingen (inclusief WIJS en de zes Wetenschapswinkels). Voor het bewerkstelligen van

structurele ontmoetingen tussen de kennisinstellingen, gemeente en andere partners rond het thema Gezonde Stad organiseren we jaarlijks een aantal Masterclasses waarin medewerkers van de kennisinstellingen colleges verzorgen voor ambtenaren van de gemeente.

Een geleidelijke en organische verankering van de G6 in de stad.

5.1 Projectorganisatie

Voor de verdere uitwerking van de strategische agenda en een goede, structurele verankering in de organisatie(s) zullen aanjagers/projectleiders een projectorganisatie inrichten.

De bestaande gemeentelijke regiegroep Healthy Ageing vormt hiervoor de basis. Naast dit overleg wordt er een Regiegroep Projecten opgestart, waarin ook een vertegenwoordiging van de kennisinstellingen plaatsneemt, om de voortgang van de projecten in het Uitvoeringsprogramma te begeleiden. Het strategische Healthy Ageing overleg, bestaande uit de burgemeester, de coördinerend wethouder Healthy Ageing, de directie van de GGD, de directie van het Center of Expertise Healthy Ageing (Hanzehogeschool), de directie HealthWise (RUG), directie Healthy Ageing Team UMCG en directie HANNN wordt gecontinueerd in de vorm van een regiegroep. De (bestaande) stuurgroep Akkoord van Groningen vormt de stuurgroep.

Voor de kosten van drie aanjagers/projectleiders vanuit de organisatie is vanaf 2018 (voor 1,5 dag per week) is een structureel bedrag begroot van € 120.000,- begroot. Daarnaast is een bedrag voor communicatie begroot, eveneens afkomstig vanuit de eigen organisatie.

Vanuit de Concernstaf/team strategie neemt vervult één van de medewerkers tijdelijk een aanjaagfunctie als programmamanager/coördinator.

5.2 Partners

De Akkoordorganisaties en HANNN zijn de initiatiefnemers voor de strategische Agenda.

Naast een brede vertegenwoordiging van bovengenoemde organisaties zullen wij bij het vervolg en de verdere uitwerking partijen als de provincie, het Martiniziekenhuis, Menzis, FC Groningen, het MBO, O2G2, VCOG, SKSG, KidsFirst, sportverenigingen, de Wij-Teams, Verslavingszorg Noord-Nederland, de Groninger Apothekersvereniging, Platform GRAS, de Koepel Economische Agenda, Life Cooperative, woningbouwcorporaties, het Zorg Innovatie Forum, de Groninger City Club, het Groninger Forum en – last but not least – de inwoners van onze stad - betrekken, zodat de strategische Healthy Ageing Agenda breed landt in de stad en regio.

Partners

- UMCG: Healthy Ageing Team
- RUG: Fac. Economie en Bedrijfskunde: HealthWise
- RUG: Fac. Ruimtelijke Wetenschappen
- RUG: Fac. Gedragwetenschappen
RUG: Healthy Ageing, Population and Society (HAPS)
- RUG: Institute for Sustainable Society
- Hanzehogeschool Groningen:
Center of Expertise Healthy Ageing
- Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN).
- GGD
- Aan te sluiten: provincie, Martiniziekenhuis, Menzis, O2G2, VCOG, SKSG, Kindsfirst, FC Groningen (bouw)bedrijven, start ups, Life Cooperative, Zorg Innovatie Forum, Groninger Cityclub e.d.

6. Communicatie profilering: voorbeeldprojecten in de etalage

De stad Groningen heeft een uitstekende basis om zich als Gezonde Stad te ontwikkelen. Binnen de gemeente, de RUG, het Center of Expertise van de Hanzeschool Groningen en het Healthy Ageing Team van het UMCG worden vele (onderzoeks)projecten en activiteiten ontwikkeld die direct gerelateerd zijn aan het thema Gezonde Stad. Hiermee lopen we landelijk gezien voorop maar we profileren ons er niet mee.

We willen de zichtbaarheid en de profilering van Groningen als Gezonde Stad vergroten en de zes kernwaarden landelijk promoten. We zoeken een verbinding met andere steden aan die zich als Gezonde Stad profileren (Utrecht, Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven). We roepen zoveel mogelijk andere partijen in de stad op om zich bij deze ambitie aan te sluiten, zodat we deze boodschap met zoveel mogelijk andere partners kunnen uitdragen.

Wij willen de Healthy Ageing Visie en de G6 structureel verankeren in de gemeentelijke beleidsprogramma's en in de organisaties van onze partners, zodat het netwerk voor een gezonde stadsontwikkeling zich kan uitbreiden en andere partijen zich kunnen aansluiten.

De communicatie van de zes kernwaarden en voorbeeldprojecten loopt via de bestaande campagnes: *Groningen*, *City of Talent* en de eigen communicatiekanalen van de Akkoordpartners en HANNN. Daarnaast liften we mee op de campagne van de *Alliantie Nederland Rookvrij!* Wij hebben ons samen met een groot aantal andere organisaties in de stad bij deze alliantie aangesloten (zie Uitvoeringsprogramma).

Onze communicatie is gericht op:

1. structurele verankering binnen de eigen gemeentelijke organisatie en beleidsprogramma's.
2. structurele verankering van het Gezonde Stad Perspectief in onze (Akkoord)partnerorganisaties.
3. structureel draagvlak creëren in de wijken, gerelateerd aan actief burgerschap en bij andere organisaties.
4. profilering van Groningen als Gezonde Stad in Den Haag en Brussel: het opzetten van een gezamenlijke Healthy Ageing lobby in Den Haag en Brussel en deze verbreden van een op

kennis- georiënteerde agenda naar een profiel van Groningen als proeftuin voor gezonde verstedelijking. Daarvoor is het nodig dat Groningen een aantal voorbeeldprojecten in de etalage kan zetten en die ook aantrekkelijk kan presenteren.

Voor een structurele inhuur van de afdeling communicatie van de gemeente (1,5 dag per week) is en bedrag van € 35.000 begroot (zie begroting).

Uitvoeringsprogramma (zie bijlage 2)

De in het bijgevoegde Uitvoeringsprogramma opgenomen projecten zullen in eerste instantie als voorbeeldprojecten in de etalage worden gezet, waarbij de Akkoordpartners en HANNN gezamenlijk de afzender zijn. Deze lijst is flexibel en zal al werkende weg worden uitgebreid.

De meest in het oog springende voorbeeldprojecten die in 2017 als vliegwiel moeten gaan dienen zijn:

- Een pilot-Blue Zone Wijk: te beginnen met Selwerd, later uitgebreid met Oosterparkwijk en andere wijken (waarbij een actieve betrokkenheid van bewoners een voorwaarde is), verbonden met onderzoek naar het verkleinen van de sociaal-economische gezondheidsverschillen (meten van resultaten van de interventies over een lang termijn).
- De grote stedelijke projecten: Binnenstad (met als eerste Westerhaven, A-straat, Brugstraat), Stationsgebied, Zuidelijke ringweg.
- Profilering van Groningen als stad waar een rookvrije generatie opgroeit.
- *Practice what your Preach*: een gezonde werkomgeving bij de gemeente.
- Healthy Ageing Week, oktober 2017.
- De 'best practices' van Groningen als Fietsstad.
- Prijsvraag *Who Cares* in de Oosterparkwijk voor vernieuwende woon- en zorgconcepten voor ouderen.
- De verdere ontwikkeling van het Europapark als gezonde omgeving: de plannen voor een sportieve inrichting van een aan te leggen park (waarvoor de gemeente samenwerkt met het Noorderpoortcollege) is als casus ingediend in het kader van een Europese subsidieaanvraag samen met de Hanzehogeschool (Communities of Practice 4 Healthy Lifestyle (CoP4HL)). Bij de call zijn ook bedrijven betrokken: Sveco en Plaza Sportiva. In een volgend stadium zullen we ook de Noordelijke Online Ondernemers, Q4 en de DUO betrekken.
- Deelname aan de call 'Healthy Lifestyle Innovation Quarters for Cities and Citizens' van EIT (European Institute of Innovation and Technology) met het UMCG. Doel is door middel van het vormen van fora tijdens grote evenementen ontmoetingen tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven en burgers te organiseren. Thema: het stimuleren van een gezonde en actieve levensstijl.
- Groene daken: subsidieregeling voor particulieren om daken te vergroenen en zo bij te dragen aan een goede waterberging en een gezonde luchtkwaliteit.
- Het Zuiderplantsoen tussen oude Winschoterdiep en de Hereweg als de ringweg verdwijnt onder de grond. Boven op de weg komen drie viaducten (deksels). Op een van de deksels komt een nieuw park: het Zuiderplantsoen. Dit nieuwe plantsoen verbindt de Oosterpoort, de Linie, de Herewegbuurt en Helpman weer met elkaar. Het park vormt straks samen met het Sterrebos en de kantoortuin van het DUO-gebouw het Zuiderplantsoen. Het park is uitsluitend toegankelijk voor voetgangers en fietsers.
- De beste voorbeelden van de Eetbare stad.
- Het land-art park in Meerstad van 10 hectare. Dit glooiende, groene gebied moet een levendige ontmoetingsplek aan de rand van Groningen worden. Sport, spel, cultuur en festivals krijgen hier volop de ruimte. De verwachting is dat het park eind 2018 klaar is.

7. Financiën / Begroting

De uitvoering van de projecten in het Uitvoeringsprogramma kunnen voor een belangrijk deel uit de reguliere budgetten worden gedekt (mits de raad die jaarlijks beschikbaar stelt).

Om deze nieuwe aanpak en werkwijze te laten slagen, is het noodzakelijk om voor de periode 2018-2022 te investeren in het verankeren van de zes kernwaarden in de organisatie en in de verschillende programma's en projecten, en in het profileren van Groningen als Gezonde Stad (het etaleren van een aantal voorbeeldprojecten). Praktisch betekent dit het opzetten van een projectorganisatie met een aantal interne projectleiders als aanjagers, het intern inhuren van ondersteuning vanuit de afdeling communicatie voor de profilering van de ambities rondom de Gezonde Stad. Ook voor de uitvoering van de projecten uit het Uitvoeringsprogramma 2017 zijn incidenteel extra middelen noodzakelijk (uitvoeringskosten).

De extra incidentele middelen voor 2017 (totaal € 160.000,-) dekken we uit een aantal reguliere budgetten: Gebiedsbudget (algemene deel) € 40.000,-; Gezondheidsbudget Samen Gezond in Stad, € 40.000,-; Akkoord van Groningen, City of Talent, € 80.000.

De Healthy Ageing Visie vormt de basis voor het nieuwe gezondheidsbeleid (2018-2022) waar de raad overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid in het najaar over zal besluiten. Wij zullen de komende maanden een nieuw gezondheidsbeleid ontwikkelen voor de periode 2018-2022, dat de landelijke GIDS-middelen voor de publieke gezondheidstaken, het uitvoeringsprogramma sport en de de Healthy Ageing Visie verbindt. Hier zal de raad in het najaar van 2017 een besluit over nemen.

Uitvoering projecten Uitvoeringsprogramma 2017

Begrotingsonderdelen	2017	Dekking 2017 incidenteel
Werkbudget		
Bureaunkosten projectorganisatie Vergaderkosten, reis- en verblijfkosten	5.000	
Organisatie Startconferentie 6/4/16	5.000	
Ureninzet projectorganisatie		
Inhuur communicatie 1,5 per dag per week	35.000	
Aanjaagfunctie/projectleiders DMO en SO voor 1,5 dag per week. Voor DMO extra capaciteit vanwege verbinden gebiedsteams binnen DMO naar WIJ-Teams. Aanstelling van een Trainee Healthy Ageing.	10.000	
Uitvoering projecten, proceskosten, expertmeetings, activiteiten		
Proeftuin Blue Zone Wijk Selwerd.	5.000	
<i>Grote stedelijke projecten:</i> Binnenstad Stationsgebied Zuidelijke ringweg	NTB	
Healthy Ageing Week	80.000	Akkoord van Groningen (is toegekend)
Gezonde werkomgeving Gemeente	NTB	Ten laste van reguliere budgetten bedrijfsvoering.
Rookvrije generatie communicatie via CoT Zichtbaarheid in de stad	5.000	
Deelname Europese Calls Communities for Practice 4 HL, i.s.m. Hanzehogeschool (HG). Honorering van de call levert gemeente/HG 50 K op, matching door gemeente/HG: ureninzet		
Communicatie		
Productie filmpje, animatie Overig publiciteitsmateriaal Presentatiemateriaal roadshow, expertmeetings, colleges (masterclasses Gezonde Stad)	15.000	Gemeente
Totaal	160.000	
Dekking	80.000 40.000 40.000	Akkoord v. Groningen Gezondheidsbudget Gebiedsbudget

--	--	--

Bijlage 2

Uitvoeringsprogramma 2017 e.v.

1. Uitwerking van de G6: voorbeeldprojecten

Doel is dat de zes kernwaarden voor een Gezonde Stad als leidraad gaan fungeren voor een gezonde sociale en fysieke leefomgeving en dat ze tegelijkertijd het cement vormen tussen de verschillende meerjarenprogramma's en het daaraan gerelateerde onderzoek. Om de Healthy Ageing Visie zichtbaar te maken in de stad, hebben, willen wij de volgende voorbeeldprojecten vanaf 2017 in de etalage te zetten.

1. De inrichting van een Man Made Blue Wijk als proeftuin

Blue zones zijn gebieden waar men gemiddeld significant ouder wordt dan op andere plekken in de wereld. Momenteel zijn er vijf bekende Blue Zones in de wereld:

Okinawa (Japan), Lomas Linda (Californië), Nicoya (Costa Rica), Ikaria (Griekenland) en Sardinië (Italië). Blue Zones zijn al jarenlang het onderwerp van wetenschappelijke studie.

De bevolkingsgroepen in de Blue Zones hebben een aantal interessante overeenkomsten die zich concentreren rondom: voeding, bewegen, gemeenschapszin (sterke sociale verbanden), welzijn (zingeving, zich nuttig voelen). De G6 zijn deels op deze constanten in van Blue Zones gebaseerd.

Naar aanleiding van de specifieke kenmerken van de Blue Zones heeft HANNN tijdens de conferentie BTFOH de ambitie geuit om van Noord-Nederland de eerste Man Made Blue Zone te maken en bij deze ambitie zoveel mogelijk partners te betrekken. Door kleinschalig, op wijkniveau met een actieve betrokkenheid van bewoners te beginnen kan deze ambitie zich als een olievlek uitbreiden.

Een wijk is de perfecte proeftuin om de G6 in kleinschalige projecten op effectiviteit te toetsen en om deze richtlijnen meer in de projectplanning in te bedden. Door deze principes consequent en gericht in een wijk toe te passen is de verwachting dat deze wijk gemiddeld gezonder kan worden. We hebben Selwerd gekozen als wijk waar wij samen met de bewoners voor de langere termijn zullen onderzoeken welke interventies kunnen zorgen voor een verhoging van het welbevinden en de gezondheid van de inwoners in de wijk.

Aan de keuze voor Selwerd liggen de volgende overwegingen en grondslag: uit onderzoek blijkt dat de woonomgeving bijdraagt aan gezondheidsachterstanden. Selwerd is een wijk met een verouderd woningenbestand, bewoners met een laag sociaaleconomische status, weinig sociale samenhang, veel eenoudergezinnen en inwoners die nog te weinig verantwoordelijkheid nemen voor hun buurt. Selwerd is tevens de laatste wijk waar nog geen grootschalige fysieke wijkvernieuwing heeft plaatsgevonden. In deze wijk doen zich interessante kansen voor om met een multidisciplinaire aanpak, aansluitend bij de sterke krachten in de wijk, mét bewoners aan de slag te gaan om van Selwerd een gezonde (voorbeeld)wijk te maken. Het nog jonge wijkbedrijf waarbinnen de denk- en doekracht van de inwoners is gebundeld zorgt voor een nieuwe dynamiek in de wijk. Ook de Vensterschool en het nieuwe woonzorgcentrum zijn dit verband belangrijke voorzieningen.

Al deze elementen tezamen creëren een gunstige voedingsbodem voor een proeftuin: de effecten van de keuze om gezondheid als leidend principe te nemen bij de wijkvernieuwing kunnen vanaf een 'nulpunt' over een lange periode worden gemeten. Dit kan interessant inzichten opleveren over de werkzame elementen van een integrale gezondheidsaanpak. Ook de te realiseren aansluiting van een deel van de wijk op het warmtenet biedt kansen: een aantal straten zal op de

schop gaan, waardoor aanpassingen in de inrichting van de leefomgeving relatief gemakkelijk gerealiseerd kunnen worden.

Het Blue Zone concept is in een tweetal druk bezochte bijeenkomsten bij het wijkbedrijf, met het WIJ-Team, woningbouwcorporaties, kennisinstellingen, ondernemers én een vertegenwoordiging van de bewoner verkennend in Selwerd gepresenteerd. Tijdens deze bijeenkomsten met een groot aantal stakeholders is het draagvlak verkend om gezondheid als een leidend principe te nemen voor de wijkontwikkeling in Selwerd. Het toepassen van de kenmerken van het Blue Zone-concept in een wijk staat of valt met de betrokkenheid van de bewoners.

Bovengenoemde brede coalitie van partijen en bewoners heeft de wens geuit om alles wat er in deze wijk gebeurt te laten bijdragen aan de gezondheid en het welbevinden van de bewoners. De gemeente heeft inmiddels vier prioritaire wijken aangewezen waar woningbouwcorporaties en gemeente volgens de nieuwe inzichten van wijkvernieuwing gezamenlijk zullen optrekken. Selwerd is één van deze wijken. KAW is inmiddels aangesteld als projectleider voor de wijkvernieuwing in Selwerd.

Wij willen de komende jaren, samen met alle relevante partners in de wijk - aansluitend bij sterke initiatieven, bestaande dynamiek en ontwikkelingen die al in gang zijn gezet, en gebruik makend van de kansen die zich voordoen (de aansluiting van woningen op het warmtenet, verduurzaming van woningen) – gezondheid en het welbevinden van de bewoners als vertrekpunt te nemen voor de wijkvernieuwing. Hierbij willen we samen met de bewoners experimenteren met de inzichten van de Blue Zones en de zes kernwaarden voor een gezonde stad.

Uitgangspunten zijn meer ruimte voor de wandelaar en de fiets, een veiliger leefomgeving en een veiliger verkeerssituatie, groen in de buurt en gezonde voeding. Het aansluiten van woningen op het aan te leggen warmtenet kan als vliegwiel dienen voor kleinschalige fysieke interventies in de wijk.

[Link met onderzoek: Call ZonMW](#)

RUG, UMCG en gemeente hebben een onderzoeksvoorstel ingediend in het kader van een call van ZonMW gericht op het voorkomen en verkleinen van lokale gezondheidsverschillen. Doel van de call is dat ZonMW kennis wil genereren over interventies die bijdragen aan het voorkomen en

verminderen van gezondheidsverschillen bij burgers met een lage sociaal-economische status. Wetenschappers kunnen samen met gemeentes een projectidee indienen voor een onderzoek naar de mechanismen die deze gezondheidsverschillen kunnen verkleinen. Het door de gemeente Groningen en RUG ingediende projectidee voor deze call concentreert zich op het langjarig volgen van de plannen om van Selwerd een gezonde wijk te maken met toepassing van de zes richtlijnen voor een gezonde stad. Een promovendus maakt een effectmeting van de integrale aanpak in Selwerd en monitort gedurende vier jaar de ontwikkelingen.

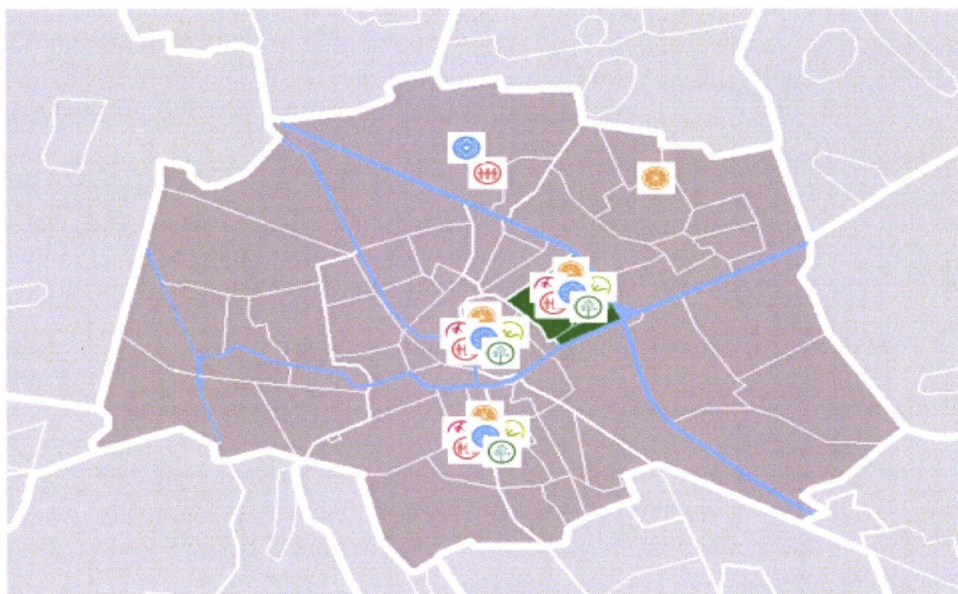
2. De Oosterparkwijk: prijsvraag Who Cares

Voortvloeiend uit de conferentie *Building The Future of Health* is de gemeente Groningen als één van de partnersteden geselecteerd voor een landelijke Ontwerpprijsvraag (*Who Cares*), een oproep van de Rijksbouwmeester, de raad voor Volksgezondheid en Samenleving e.a.

De prijsvraag is gericht op de ontwikkeling van nieuwe vormen van wonen, zorg, samenlevingsvormen en ondersteuning in wijken die een antwoord geven op de vergrijzing en de veranderingen in zorg en ondersteuning.

Op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid, ruimtelijke kwaliteit is er een wereld te winnen bij een fundamentele opknopbeurt van wijken. De overige deelnemende steden zijn Almere Rotterdam en Sittard/Geleen. Iedere stad heeft een wijk naar voren geschoven als plangebied, in Groningen is dat de Oosterparkwijk. Landelijk hebben ontwerpers, architecten, kunstenaars, vormgevers, onderzoekers e.d. planvoorstellen ingediend voor één van de wijken. De oproep heeft 174 inzendingen opgeleverd van allianties van architecten, huisartsen, social designers, wijkverpleegkundigen, antropologen, zorgspecialisten en andere professionals. De 20 winnende teams zijn begin mei jl. bekend gemaakt. Voor de Oosterparkwijk zijn er vijf multidisciplinaire uitgekozen die hun ontwerp de komende maanden zullen uitwerken in samenspraak met de verschillende partijen in de wijk. Vraagstukken: wat zijn de oplossingen voor vergrijzing, de grote zorgvraag in de wijk, eenzaamheid en ongezondheid, hoe kunnen we vanuit het ontwerp een bijdrage leveren aan het oplossen van deze opgaven, met als resultaat een zorgzame wijk, waar mensen elkaar ontmoeten, meer bewegen en zich om elkaar bekommeren.

Op basis van de uiteindelijke uitkomsten van de prijsvraag zal mogelijk één van vijf plannen voor de Oosterparkwijk worden gerealiseerd. Dit gegeven, gecombineerd met de introductie van een wijkraad biedt mogelijk een gunstige voedingsbodem om het Blue Zoneconcept en de G6 op een organische wijze te introduceren in de Oosterparkwijk, aansluitend bij de al lopende initiatieven. Het winnende team wordt in oktober 2017 bekendgemaakt.

Een organische verspreiding van de G6 in de stad.

3. De G6 en de grote stedelijke projecten

Wij willen de G6 te laten functioneren als perspectief voor de fysieke en sociale projecten in de stad, zowel van de gemeente als van de kennisinstellingen. De uitgangssituatie voor een gezonde stedelijke ontwikkeling is gunstig door grote infrastructurele maatregelen die het stadsbestuur in het verleden al heeft genomen.

De voormalige vestingwerken rond de binnenstad zijn al lang geleden ontwikkeld tot aantrekkelijke parken en vormen de groene longen van de stad. Door het ontbreken van grootschalige industrie is Groningen ook een schone stad, met een uitstekende lucht- en waterkwaliteit, een lage CO₂-uitstoot en weinig geluidhinder. Om dit zo te houden zijn we met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu de intentieovereenkomst 'Slimme en Gezonde Stad' aangegaan. Deze overeenkomst heeft als doel het voorkomen en beperken van luchtverontreiniging en verkeerslawaaï in grote steden. Het beleid en de ambities van de gemeente Groningen op het terrein van gezonde, schone en duurzame stad sluiten hier op aan.

Wij willen bij de verdere ontwikkeling van Groningen als gezonde Stad de G6 als leidraad te nemen voor de grote stedelijke projecten, inclusief de (nieuwbouw)projecten van de kennisinstellingen. Naast de ontwikkeling van een Man Made Blue Zone, dienen drie grote stedelijke ontwikkelingen als voorbeeld:

Deze drie grote stedelijke projecten dienden tijdens de conferentie BTFOH als casussen voor 'young professionals' in het kader van een innovatiechallenge Slimme en gezonde Stad, een samenwerking tussen Platform GRAS, het ministerie van I&M en de gemeente Groningen. Wij zullen deze opbrengsten voor zover mogelijk gebruiken bij de verdere planvorming van deze gebieden.

Binnenstad

Veel Nederlandse steden denken na over hun binnenstad. Hoe houden we het centrum aantrekkelijk en toegankelijk voor iedereen? Hoe geven we meer ruimte aan fietsers en voetgangers? Hoe gaan we om met bussen en auto's? Welke functie hebben pleinen? Kortom: aan welke criteria zou een gezonde binnenstad moeten voldoen?

In onze nieuwe Binnenstadsvisie worden nieuwe fiets-, wandelroutes en pleinen ingericht tussen

een aantal belangrijke knooppunten in onze binnenstad en waar mogelijk groen toegevoegd. Door het gemotoriseerde verkeer anders te laten rijden en enkele busroutes te verleggen wordt de openbare ruimte voor voetgangers en fietsers 20 % vergroot. Zo ontstaat er een attractiever verblijfsklimaat en wordt onze binnenstad omgevormd van een 'place to buy' naar een 'place to be'. We gaan de nieuwe fiets- en voetgangersgebieden opnieuw inrichten en waar mogelijk ook meer groen toevoegen.

Zuidelijke Ringweg

Op veel plekken wordt nagedacht over het overkluizen van de bestaande infrastructuur in de stad. Mooie voorbeelden zijn de A2 in Maastricht, de sporen in Delft en de A4 bij Schiedam. Hoe kunnen we van deze nieuwe plekken in de stad ook gezonde plekken maken? Hoe gaan we hier om met fijnstof en geluid? En welke rol kan groen spelen? Kortom: hoe maken we de omgeving van de Zuidelijke Ringweg gezond. Hoe kan een voormalige barrière in de toekomst wijken en bewoners juist verbinden?

Stationsgebied

Overall in Nederland wordt volop geïnvesteerd in stations en stationsomgevingen.

Het nieuwe station Rotterdam Centraal is het bekendste voorbeeld, maar ook de stations van Arnhem, Den Haag, Utrecht en Breda zijn mooie voorbeelden van stedelijke ontwikkeling. De komende jaren beginnen veel middelgrote steden aan een vernieuwing van hun station(sgebieden). Hoe maken we van die omgevingen prettige, levendige en vooral ook gezonde plekken? Hoe maken we ze optimaal voor fietsers en voetgangers?

Het stationsgebied is een plek waar alle rangen en standen van de maatschappij samenkomen, en vanuit waar ieder zijns weegs gaat. Het station is daarmee het gebied waar mensen elkaar ontmoeten, werken en verblijven. Dit gebied kan functioneren als gezondheids- en voedselhub van de toekomst.

Meerstad

Meerstad is een wijk in aanbouw. De komende jaren zullen hier enkele duizenden woningen worden toegevoegd. Veelal zijn dit eengezinswoningen. De woningen liggen gecentreerd rondom een groot meer. Sinds 1 januari is Meerstad onderdeel van de gemeente Groningen.

In Meerstad richten we ons op twee aspecten:

- Wat kunnen we leren van wijken uit het verleden?
- Wat kan Meerstad voor de gezonde stad betekenen? En hoe zorgen we voor meer samenwerking tussen Meerstad en de rest van de stad?

Het Suikeruniegebied

Het Suikerunieterrein is sinds 2008 in bezit van de Gemeente Groningen en van het vroegere fabrieksterrein is enkel nog de Zeeffabriek blijven staan. Het voorste deel van het gebied is voor de komende tien jaar in principe onderworpen aan tijdelijke ontwikkeling worden. Het Suikeruniegebied zou de gasloze en energieneutrale wijk van de toekomst kunnen worden, deels te ontwikkelen als stedelijk gebied, met de focus op een mix aan voorzieningen en recreatie, deels als woonwijk. Het achterste deel van het gebied wordt gekenmerkt door een grote biodiversiteit. Een goede verbinding van dit verder van het centrum gelegen gebied met de binnenstad is één van de opgaven, evenals het slechten van de barrières die het water aan de noordzijde en het spoor aan de zuidzijde opwerpen. De zes kernwaarden voor een gezonde stad zouden in dit nieuw te ontwikkelen gebied bij aanvang meegenomen moeten worden.

4. De eerste rookvrije generatie groeit op in Groningen

Wij hebben ons samen met de kennisinstellingen, HANNN, Martinizekenhuis, FC Groningen, O2G2, VSOG, Menzis, SKSG, KidsFirst en Verslavingszorg Noord Nederland als partners aangesloten bij de Alliantie Rookvrij Nederland. Dit betekent dat wij actief zullen stimuleren dat kinderen die in 2017 worden geboren rookvrij opgroeien. Om deze doelstelling te bereiken zullen

wij als actieve partner van deze alliantie een aantal maatregelen nemen om het roken te ontmoedigen vanuit de gedachte: *zien roken, doet roken*. Bijvoorbeeld door rookruimtes in stadhuis en andere gemeentelijke gebouwen te sluiten, rondom de gebouwen rookvrije zones in te voeren en speeltuinen, sportvelden en scholen rookvrij te maken. Samen met de gebouwen en terreinen van de in Groningen aangesloten partijen beslaan we een groot gebied in de stad. Het rookvrij maken van deze gebieden zal een grote impact hebben en andere partners enthousiasmeren zich hierbij aan te sluiten.

Wij zullen samen met de Alliantie zoveel mogelijk andere organisaties in de stad stimuleren om zich als partner aan te sluiten (scholen, sportverenigingen, horecagelegenheden etc.).

De *Alliantie Nederland Rookvrij*, is een initiatief van de KWF Kankerbestrijding, het Longfonds en de Hartstichting. De alliantie is een samenwerkingsverband van publieke en private organisaties die strijden voor een samenleving waarin niemand meer hoeft te overlijden aan de gevolgen van roken. (Aantal doden per jaar door roken: 20.000). Dit leidt tot grote gezondheidsrisico's en hoge gezondheidskosten. Focus van alliantie ligt op bescherming van de jeugd. (Jaarlijks beginnen 35.000 jongeren met roken).

Aanpak: streven naar **een rookvrije generatie** door middel van een routekaart (door rookvrije speeltuinen, -kinderopvang, -onderwijs, -sportclubs, -voortgezet onderwijs, onaantrekkelijke verpakkingen, accijnsverhoging en voorlichting).

Missie: iedere ouder van een kind dat in 2017 wordt geboren laat zijn of haar kind volledig rookvrij opgroeien.

Acties

Actieve ondersteuning van de missie van de alliantie.

- Uitvoering van tabaksontmoedigingsactiviteiten (markeren rookvrije zones), NB dus in en rondom onze eigen gebouwen en terreinen. We doen dat samen met alle, bij de Alliantie aangesloten organisaties uit onze stad. We zullen in oktober 2017 tijdens de Healthy Ageing Week een startmoment organiseren en het gezamenlijke beeldmerk hiervoor presenteren.
- Het communiceren boodschappen van de alliantie naar andere organisaties in onze stad.
- Deelname aan de Alliantieraad die twee keer per jaar wordt gehouden.

5. Gezonde werkomgeving

De initiatiefnemers van de strategische Healthy Ageing Agenda geven binnen hun eigen organisaties het goede voorbeeld door zich te onderscheiden met gezond werkgeverschap en een gezonde werkomgeving. Gemeente Groningen heeft een stagiaire aangesteld van de Master Healthy Ageing van de Hanzehogeschool om voor de gemeente aanbevelingen te doen voor een gezonde werkomgeving, op basis van een onderzoek naar de ideeën en wensen van de medewerkers. Hierbij zullen wij goede voorbeelden van andere organisatie meegenomen en wordt een verbinding gelegd met het beleid dat het UMCG heeft ontwikkeld op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Een gezonde werkomgeving is hierin één van de drie speerpunten. Ook zullen wij de goede voorbeelden die het Center of Expertise van de Hanzehogeschool heeft ontwikkeld meenemen.

6. Europapark

Deelname aan Europees kennisnetwerk: Communities of Practice for Healthy Lifestyle (CoP4HL)
Gemeente (sport- en Groningen FIT) en Hanzehogeschool (Healthy Lifestyle Hanzehogeschool) hebben een subsidieaanvraag ingediend voor deelname aan een Europees netwerk gericht op kennisontwikkeling op het gebied van 'Communities of Practice' voor een Healthy Lifestyle. Een soort proeftuinen, kennisontwikkeling die je in de praktijk toepast (op het gebied van een gezonde levensstijl). Ook de RUG (HealthWise) doet mee, evenals bedrijven: Sweco (de voormalige GrontMIJ) en Plaza Sportiva. Aan de Europese call doen zeven landen, vier overheden en vijf bedrijven mee. Betrokken steden/landen: Odense (DM), Cascais (PT), Malaga (ES), Kaunas (LT),

Turku (FI).

Deelnemende partners worden gevraagd een vraagstuk vanuit de praktijk centraal te stellen. Als casus hebben we de verdere ontwikkeling van het Europapark ingediend: de plannen van gemeente en Noorderpoort college voor een sportieve inrichting van een aan te leggen park. Bij de subsidieaanvraag zijn ook Sveco en PlazaSportiva betrokken. Als de aanvraag wordt gehonoreerd zullen we ook de andere partners in het gebied betrekken, zoals de Noordelijke Ondernemers Online, Q4 en de DUO. Van de gemeente en Hanzehogeschool wordt ureninzet gevraagd. Als we meedoen krijgen we een budget voor kennisontwikkeling, reizen naar partnerlanden, bijeenkomsten in Brussel etc. circa 50K.

7. Deelname aan de call 'Healthy Lifestyle Innovation Quarters for Cities and Citizens van het European Institute of Innovation and Technology (EIT)

[Deelname aan call van EIT Health: HeaLIQs 4 Cities 2018](#)

EIT Health is een Europees consortium bestaande uit kennisinstellingen, bedrijven en andere initiatieven op het gebied van gezondheid, gericht op het promoten van ondernemerschap en innovatie op het gebied van Healthy Lifestyle en Active Ageing met als doel de kwaliteit van leven van burgers en de kwaliteit van de gezondheidszorg te verhogen. Het UMCG is één van de 'lead-partners' binnen dit Europese netwerk.

Op uitnodiging van het UMCG (leadpartner) neemt de gemeente deel aan de Call HeaLIQs 4 Cities: UMCG heeft een plan ingediend tijdelijke fora te vormen bij grote evenementen en hier een verbinding tot stand te brengen tussen burgers, de R&D-activiteiten van de kennisinstellingen en innovatieve producten van het MKB. Medepartner in de call is Coimbra (Portugal), net als Groningen een Europese 'reference site' (voorbeeldregio) op het gebied van Active and Healthy Ageing.

Tijdens twee grote evenementen (de 4 mijl en de Healthy Ageing Week) organiseren we ontmoetingen tussen onderzoekers, burgers en bedrijfsleven met als doel een gezonde levensstijl te stimuleren. Door de tijdelijke inrichting van fysieke "Lifestyle Innovation Quarters" (LIQ's) tijdens festivals en andere grote publiekevenementen in de stad worden ontmoetingen gecreëerd tussen onderwijs, bedrijfsleven en eindgebruikers. In deze 'Health LIQ's' kunnen burgers gezondheidsmetingen laten verrichten, zich laten informeren over het onderzoek van de kennisinstellingen op het gebied van een gezonde levensstijl, innovatieve producten van het bedrijfsleven testen en mede-ontwikkelen. UMCG zal hiervoor een 'Leefstijlwijzer' ontwikkelen die voor een groot publiek toegankelijk is.

Als de call wordt gehonoreerd levert dat een bedrag van € 300.000, te verspreiden over drie jaar en te delen door Groningen en Coimbra. Dit betekent dat er in de praktijk voor Groningen een voor drie jaar een bedrag van € 50.000 beschikbaar is voor de uitvoering van het idee voor de call (ontwikkeling van een fysieke podium voor de fora tijdens festivals, informatiemateriaal, verrichten van metingen, beschikbaar stellen van onderzoekers, reizen naar bijeenkomsten in partnerlanden etc.). Gemeente leveren een bijdrage 'in kind' voor het organiseren van de fora. Indien gehonoreerd, start het project in 2018.

8. Healthy Ageing Week in oktober 2017

In plaats van de jaarlijkse Nacht van Kunst en Wetenschap organiseren de Akkoordpartners en HANNN dit jaar in oktober een Healthy Ageing Week, waarin Groningen zich als Gezonde Stad profileert en de G6 zichtbaar en tastbaar zullen worden gemaakt in de stad.

9. Masterclasses

[Masterclasses Healthy Ageing van de kennisinstellingen voor de gemeente](#)

We organiseren vanaf 2017 jaarlijks en lezingencyclus waarin lectoren en wetenschappers van de kennisinstellingen hun onderzoek met de stad delen.

2. Planning

Project	Partner(s)	Locatie	Wanneer
Werkconferentie Presentatie strategische Healthy Ageing Agenda	Gemeente, RUG, UMCG, Hanzehogeschool, HANNN en overige belangstellenden (provincie, Menzis, bedrijfsleven, Koepel Economische agenda woningbouwcorporaties)	Het Paleis	6-4-2017
Projectorganisatie van start	Gemeente, RUG, UMCG, Hanzehogeschool, HANNN		Maart 2017
De start van de pilot Blue Zone Wijk Selwerd	Gemeente, RUG, UMCG, Hanzehogeschool, HANNN en overige belangstellenden (provincie, Menzis, bedrijven, corporaties)	Selwerd	Vorbereiding Eerste helft 2016 Start oktober 2017
Oosterparkwijk, Who Cares	Gemeente	Gemeente	Mei start winnende teams uit eerste ronde in Oosterparkwijk. November 2017 bekendmaking winnende team
Europapark, Call Communities of Practice for Healthy Lifestyle (CoP4HL)	Gemeente, Hanzehogeschool		
Binnenstad			September raadsbesluit over Leidraad
Stationsgebied			
Zuidelijke ringweg / Zuiderplantsoen			
Een rookvrije generatie in Groningen	Akkoordorganisaties en HANNN. Persmoment aankondiging aansluiting AlliantieNederland Rookvrij!		Najaar 2017 tijdens HA Week publiciteit en presentatie huisstijl. Met ingang van 2019 gebouwen en terreinen van deelnemende organisaties rookvrij.

Gezonde Werkomgeving	Gemeente	Gebouwen gemeente Groningen	Najaar 2017
Betrekken Bedrijfsleven	Koepel Economische Agenda, Life Cooperative, Digital Office e.d.		
Deelname aan call van EIT Health: HeaLIQs 4 Cities 2018	For a bij publieksevenementen gericht op stimuleren van een gezonde eb actieve levensstijl		Start in 2018
Uitslag Call ZonMW	RUG, gemeente	Onderzoek monitoren Selwerd	Mei 2017
Healthy Ageing Week	Akkoordpartners, HANNN en overige belangstellenden (ZIF, provincie, Menzis, bedrijvenwoningbouwcorporaties)	Divers	Begin oktober 2017
Masterclasses			

Voorbeeldprojecten G6

Voorbeelden van gerealiseerde en binnenkort te realiseren projecten. Een eerste inventarisatie van projecten, uit te breiden met voorbeelden van kennisinstellingen en HANNN.

Actief Burgerschap

We stimuleren onze inwoners om actief mee te doen aan het verbeteren van de eigen leefsituatie en de eigen leefomgeving. Sociale cohesie en kleinschaligheid zijn van belang om ervoor te zorgen dat mensen elkaar kennen, zich om elkaar bekommeren en elkaar ondersteunen.

(Via gebiedsgericht werken, WIJ-Teams, 's Gro, wijkraad, Bewegende Stad, Let's Gro, beeldende kunstprojecten zoals filmproject in Selwerd waarin bewoners hun beeld schetsen van de wijk).

Voorbeeldprojecten

Voorbeeldprojecten:

- Pilot verruimen regels uitkeringen bijstandsgerechtigden
- Dementie-vriendelijke paden en dementievriendelijke wijken.
- Tijdens het jaarlijkse inspiratiefestival Let's Gro leveren inwoners een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van nieuwe ideeën voor de stad.
- Bewoners zijn betrokken bij de ontwikkeling van de stad via de gebiedsteams en de WIJ-Teams, de te introduceren wijkraad,
- Beeldende kunstprojecten zoals Home (filmproject in Selwerd waarin bewoners hun beeld schetsen van de wijk).
- Slim leven in Vinkhuizen inwoners kunnen laagdrempelig meedoen aan activiteiten om gezonder te leven: activiteiten die stimuleren om meer te bewegen en gezonder te eten. Vrijwilligers en ervaringsdeskundigen fungeren als coach.

G2 Bereikbaar Groen

We maken de stedelijke ruimte groener, met aandacht voor kwaliteit en diversiteit. Zo dragen we bij aan een gezonde leefomgeving, betere luchtkwaliteit, verkoeling bij hitte, uitzicht op- en beleving van groen, een hogere biodiversiteit, waardoor het algemeen welzijn wordt verhoogd.

(Vergroten bereikbaarheid natuur rondom binnenstad, landschappelijk ontwerp van de deksels op de Zuidelijke ringweg, Land-art Park Meerstad, groene gevels in de binnenstad, ecologische oevers en natuurvoorzieningen, ontsnippering: verbinding groengebieden)

Voorbeeldprojecten:

- Landschappelijk ontwerp van de deksels op de nieuwe Zuidelijke ringweg met voorzieningen die uitnodigen tot sporten, bewegen en elkaar ontmoeten.
- Realisatie van park Meerstad (een 'land-art park' van 10 hectare).
- Plannen voor het realiseren van honderd groene gevels in de binnenstad.
- Subsidieregeling voor particulieren om daken te vergroenen groene daken en verticale geveltuinen binnenstad.
- Ecologische oevers en natuurvoorzieningen.
- Verbinding groengebieden (parken en vijvers)
- De uitbreiding van de bestaande Hunzeloop met schoner water, ecologische oevers en natuurvoorzieningen.
- Ontsnippering van de stad: alle groengebieden worden met elkaar en met het buitengebied verbonden
- Binnentuin Frontier, waar kinderen van veilig van 's morgens vroeg tot 's avonds laat kunnen buitenspelen.

Actief Ontspannen

Wij bieden onze inwoners - jong én oud - geschikte ontmoetingsplekken in de openbare ruimte om samen te komen, te sporten, te spelen of te recreëren.

(Stadstrand Infoversum, Outdoor Fitness Reitdiep, Sport- en speelplekken Oosterkade, markeren van aantrekkelijke hardlooperoutes, sport/speelvoorzieningen in de Hunze en Van Starckenborgh).

Voorbeeldprojecten:

- (Verbreding) stadstrand bij het Infoversum.
- Het markeren van aantrekkelijke hardlooperoutes in de stad.
- De stad als sportschool (de inrichting van de openbare ruimte).
- Outdoor Fitness Reitdiep
- Sport en speelvoorzieningen in de Hunze en Van Starckenborgh
- De inrichting van de Oosterkade en het Damsterpad als multifunctionele sport en speelplekken.
- Het faciliteren van 'nieuwe sporten' als Free Running aan de Vrydemalaan.
- Europapark: EU aanvraag CoP4HL: sportieve inrichting van de Openbare Ruimte.

Gezond Bouwen

We bieden een gevarieerd aanbod aan duurzame woningen en gebouwen die de bewoners in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen en te blijven participeren in de vertrouwde leefomgeving van de eigen wijk. Hierbij wordt een aantrekkelijke verbinding gemaakt tussen binnen- en buitenruimte.

(Een leven lang wonen, proeftuin Het Huis van Morgen op EnTranCe, Prijsvraag Who Cares; ontwerp van innovatie zorgconcepten voor de Oosterparkwijk..)

Voorbeeldprojecten

- Proeftuin Het Huis van Morgen: de ontwikkeling van smart homes met behulp van de nieuwste technologieën die ouderen in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen. Het Huis van Morgen is/wordt op ware schaal als proeftuin gerealiseerd op de Zernike Campus bij EnTranCe.
- (Een leven lang wonen, proeftuin Het Huis van Morgen op EnTranCe,
- Prijsvraag Who Cares; ontwerp van innovatie zorgconcepten voor de Oosterparkwijk.)

G6

Gezonde Voeding

We bevorderen het bewustzijn rond gezond, duurzaam voedsel, stadslandbouw en we stimuleren het verbouwen en/of verkopen van gezonde verse producten, zoveel mogelijk uit de regio.

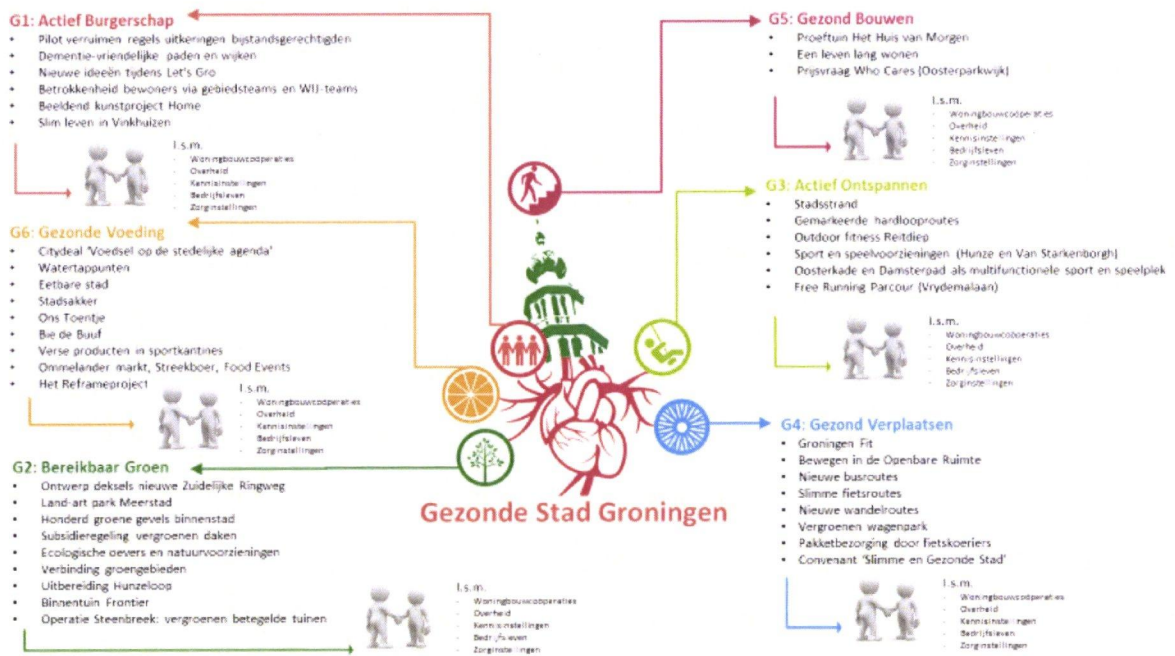
(Citydeal 'Voedsel op de stedelijke agenda' ikv Agenda Stad, Eetbare Stad, Stadsakker, Ons Toentje en het sociale restaurant *Bie de Buuf*, Watertappunten, Operatie Steenbreek, Reframe etc...)

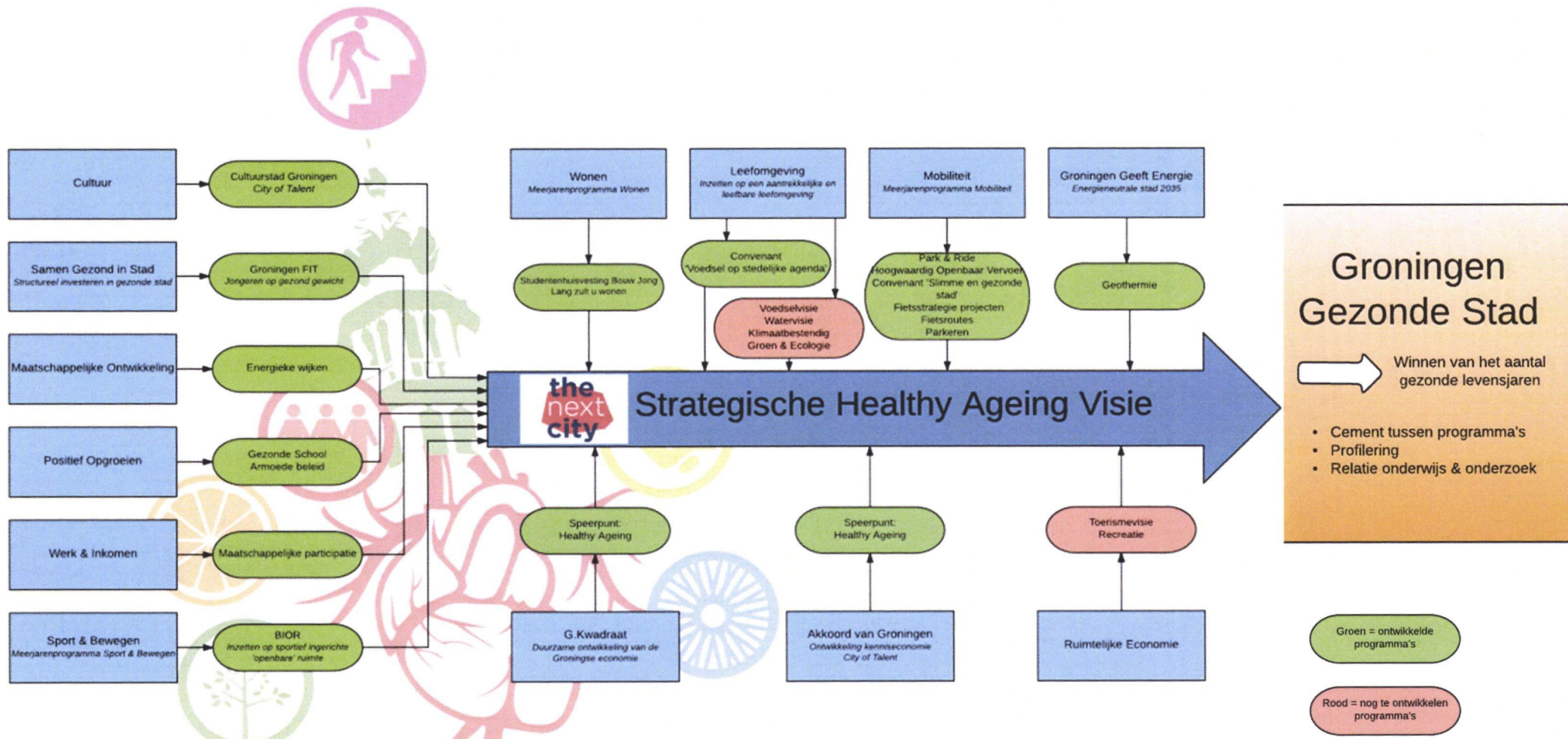
Voorbeeldprojecten:

- Citydeal 'Voedsel op de stedelijke agenda'. De citydeal werd op 26 januari 2017 in het kader van Agenda Stad getekend tijdens de eerste Nationale Voedseltop door twaalf gemeenten, de ministeries BZK, VWS en EZ, ketenpartners vanuit de kennisinstellingen en bedrijfsleven. Doel: het stimuleren van gezonde, duurzame voeding ('van boer tot bord!').
- Watertappunten;
- Eetbare stad (zelfbeheer door bewoners van de ruim zestig moestuininitiatieven in de stad.)
- Stadsakker levert oogst en kennis over moestuinieren in de stad.
- Ons Toentje (levert voedsel aan de voedselbank) en het sociale restaurant *Bie de Buuf*.
- Het initiatief van de Groningse voetbalclub GRC die verse producten in de kantine aanbiedt
- Wegen, kanalen en sporen zijn veilig over te steken voor inheemse dieren.
- Ommelander markt, Streekboer, Food Events.
- Operatie Steenbreek: stimuleren van het vergroenen van betegelde tuinen.
- Het Reframeproject: bevordert het herstel van de korte voedselketen.

Overzicht

Raakvlakken Gezonde Stad met de reguliere beleidsprogramma's